

OBROUČKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

OBRÁZKOVÝ ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ-SYTNIAŇSKÝ.

Roč. VII.

Turč. Sv. Martin, 30. Júla 1876.

Číslo 7.

Kuruci.

Historická povesť od *Sam. Tomášika.*

(Pokračovanie.)

Pyšne vypína sa ku blankytu nebeskému Kráľová Hola. A má na čo pyšnou byť! Na jej velebnom temeni obedoval na úteku svojom pred Tatármi po nešťastnej, krutej bitke u Šajavy — kráľ Belo IV. Na jej lesnatých úbočiach poluval nasrnky kráľ Matiaš. Z jej úpätia pramenia sa tri hlavné rieky švarného Slovenska: tam na severozápad beží mohutný Váh, na východ šumiaci Hornát a na poľudnajúšu stranu bystrý Hron. Stránami Kráľovej Holy ozývajú sa veselé spevy.

Od Šuniaca, tejto najvyššie pod Kráľovu Holu ležiacej ľudnatej osady, poberá sa dolu Hronom ku Breznu čata ozbrojencov. Sú to chlapi vysokého zrastu, ani tie jedle, plecnatí, svalovití, silní, hotoví sa merať kedykoľvek s protivníkom či za pasy, či s valaškou v ruke a či s pištolou. Daktori z nich nesú ťažké dlhé mangeléty na mohutných pleciach. Každý z nich má zelenú

chvojku za klobúkom. Vodcom jich je udatný mladík Trenčanský.

Čata ozbrojencov stúpa pri speve vesele napred. Keď vchádzali do Brezna bránou, na ktorej sa velikánska zástava Rakóciho pyšno povetrim rozchvievala, všetci spievali jakoby jedným hlasom:

Keď ja pôjdem na tú vojnu
Kuruckú, kuruckú, kuruckú,
Pripásem si na ľavý bok
Šablicku, šablicku, šablicku.

Keď sa rozostavila čata na štvorhrannom veľkom námestí, všetci obyvatelia, veľkí i malí, chlapi, ženy i deti vitali smelých bojovníkov s jasotom. O chvíľu pripojila sa k nim nová čata bojactívnych junákov Breznianskych. Po hojnom občerstvení hnuly sa ku dolnej bráne spojené čaty, vopred Breznania pod zá-

stavou kuruckou a diváci, ktorí stáli po uliciach, spievali jim jakoby na počtu:

To je život, to je svet:

To sú chlapi, jako kvet!

Čím ďalej stúpala čata Kurucov dolu ku Baňskej Bystrici, tým viac spridružovalo sa

Michal Gregorievič Čerňajev.

k nej verbovancov z okolitých dedín. I so spevom a so strelbou hrnuli sa Kuruci otvorenou bránou do mesta.

Bystrica, toto hrdé mesto Slovenska, ktorého obyvateľa zvykli hovoriť: „za živa v Bystrici a po smrti v nebi,“ preplnené bolo Kurucami. Veliteľom ich bol Očkay, ktorého Kuruci pre jeho odvahu, rozhodnosť a časté potyky s Lapancami, t. j. cisárskymi, menovali „bleskom Rakóciho.“ Očkay pochopil so svojimi čatami v malom čase temer celé Slovensko, prepadal z nenazdania i porážal menšie zástupy Lapancov, i vytiskol ich za hranice. V Bystrici shromáždil všetko svoje vojsko, lebo väčšia sila nepriateľov postupovala proti nemu. Jedon z jeho pobočníkov bol Raslavický; Pivoda ale vodcom jedného oddelenia, ktoré rozostavilo svoje predstráže od Kremničky po Rybáry.

Zvolenský zámok, na ktorom nekdý slávnej pamäti kráľ Matiaš rád sa bavieval a zkaďe svoje dobrodružné výlety do hôr robieval, nachodil sa teraz v moci Lapancov. V meste Zvolene a v jeho okolí shromáždil chýrečný vodca cisársky Botjan vojsko cisárovi verné i zamýšľal Očkayho napadnúť.

Bolo to v polovici novembra, keď tito dvaja horkokrevní a na svoju válečnú skúsenosť a šťastie hrdí vodcovia srazili sa na roviny pri Hrone so svojimi čatami.

Dlho zúril krutý boj. Víťazstvo neklonilo sa na žiadnu stranu.

„Kto z vás Kurucov odváži sa so mnou svoje sily merať, nech predstúpi!“ zahrnel silným hlasom vodca Lapancov Botjan, oblečený v ťažkom pancieri na hrdej paripe v čele čaty svojej si zastane.

„Prijmám vyzvanie!“ hodil Ladislav Očkay rukavicu Botjanovi.

Vojská nepriateľské ustávaly v krvavom boji i rozstúpily sa na dve strany. Prestala strelba, utíchol brinkot mečov, surma bojovná zatíchla.

Oči dvoch táborov nepriateľských uprené boly na rozhodný, veladôležitý súboj.

Vodcovia nepriateľských vojsk pochytili do silných rúk dlhé ostré kopie, rozstúpili sa na dvesto krokov, pobodnúc ostrohami svojich bujných koníkov, najprudkejším evalom

leteli jedon proti druhému. Kopie ačkoľvek dobre namierené na prsia nepriateľa, minuly sa preca ciela svojho, lebo jedon i druhý z rytierov obratne sa vyhol bodnutiu. I vytasili meče a silné údery namerané proti sebe rovnakou zručnosťou jedon i druhý mečom odrážal. Meče dávaly iskry, cvendžaly i vyštrbily sa až po rukoväť, no súbojníci nedoviedli povážlivo ranit jedon druhého. I vytiahli karabiny. Prvý strelil Botjan. Kulka udrela Očkaymu do prsú, i tak bola silná, že sa pancier prehol. Očkay sa klátil na koni, krev tiekla mu ústama. Pritom všetkom strelil i on na Botjana, kulka vryla sa mu do boku. Botjan zksesol z koňa. Husári obstúpili ho, i odviezli raneného na Zvolenský zámok.

Očkay zvíťazil. Vojsko jeho tiahlo ku Bystrici, aby si odpočinulo. Berčení so svojou čerstvou čatou prenasledoval Lapancov až pod samé hradby Zvolenu, ktorí utrpiať veľké ztraty, obrátili sa pod vodcom Šlikom ku Kremnici.

Keď víťazní Kuruci vchádzali do Bystrice, spievali si:

Medzi dvoma vrchy, medzi dolinami
Kruté bitky stoja medzi táborami,
Hore dolinami čierňava sa valí,
Nie je to čierňava — Kuruci husári.

V Bystrici sišiel sa Janko Pivoda s Trenčanským, s ktorým sa od študentsva svojho nebol videl.

„Čis' to ty, Janko môj?“

„Ja, bračok Trenčanský. A od kedy žes ty v našom tábore?“

„Od krátkeho času. Kdekoľvek sa nachodí mrcha, tam sa shromažďujú i orlice, hovorieval nám nebožtik professor v Šajogemerj, Pán Bôh mu daj slávu večnú!“

„Amen!“ doložil Janko Pivoda.

„Ale, povedz že mi, Janko môj, kam žes nás teraz povedie veliteľ, či hore, či dolu?“

„Čo ti na tom záleží?“

„Rád bych Rakóciemu dobrú službu preukázal“

„Či tak? Počuf, že do Spiša.“

„Dobre; predstav ma veliteľovi.“

A Janko Pivoda zaviedol Trenčanského ku Očkayovi, s ktorým sa Trenčanský medzi

štyrmi očami dlho shováral. Na druhý deň rozlúčil sa s Pivodom i odišiel do Spiša.

„Prosíme,“ riekol jedného rána jedon zo troch Kurucov, ktorí ku Pivodovi prišli, „ráčte nám dovoliť, aby sme mohli ísť na svatbu do Sv. Ondreja.“

„Chodte,“ riekol Pivoda; „zajtrá ale večer ustanovte sa u mňa.“

Na druhý deň ráno dostavili už sa dvaja z nich u Pivodu a síce Janko Dúbrava a Miško Havran.

„Prečo pred časom?“ pýtal sa jich Pivoda.

„Oznamujem uctive, pane kapitán, zle sa nám vodilo na tej kuruckej svatbe,“ hovoril Dúbrava, pozerajúc k zemi.

„Nuž čože?“

„Ja som, hľadte že pane kapitán, prvým tanečníkom v našej obci. To dosvedčujú všetky dievky. Na svatbe chcel som sa pochlapiť. I vyskakujem pred cigánmi v pravo v ľavo, že sa, hľadteže, všetci ľudia čudovali. Nešťastný cigán zadriemal i pomkol svoju ozrutnú barboru blízko k mojim nohám. Ja vyskočím a jako sa stalo tak sa neodstane, skočil som rovnými nohama na barboru.“

„Ha ha ha,“ smial sa Pivoda. „A čo sa ďalej stalo?“

„Basa roztrieskala sa na samé triesočky. Svatobníci sa smiali, cigán nariekal, jako čoby mu vlastná mati bola umrela. I chodil za mnou, abych mu za barboru zaplatil.“

„Nuž to je zlé, to čo sa vám prihodilo?“ smial sa Pivoda.

„Nie, pane kapitán,“ ohlásil sa Miško Havran. Keď hudba prestala, posudzovali susedia za stolom skok môjho priateľa. Pred nami mal skákať a nie tam pred cigánmi, ozval sa starejší. Nuž, keď tak chcete, ozval som sa, vyskočím vám ja na tento stôl. I počali ma haniť, že čo bych ja vyskočil. A to ma tak dopálilo, že som sa rozbehol a na stôl vyskočil. Pravá noha sa mi vymkla a ja ovalil som podkovicou starejšieho po ústach, že som mu hneď všetky prednie zuby vyrázil.“

„A kam sa vám podel tretí spoločník Maco Hronec?“ pýtal sa Pivoda.

„Ten tancoval na úmor,“ vykladal Dúbrava. „Mal ťažké bóty. I dostal odtlak na

malom palci. Na ceste pobolievala ho noha, že mu nebolo na vydržania. Prideme do Lupče a tu môj milý Hronec vyzul si hneď v krajňom dome bôtu, pýtal sekeru, položil nohu na klát a razom odtal palec. Krev sa mu cedila, i nechali sme ho tam, pokým by sa vyliečil.“

„No, to bola ozaj kurucká svatba,“ smial sa Pivoda i poslal jich do tábora.

V Spiši hemžilo sa všelijaké vojsko jako mravce na mraveništi. Silné posádky Lapančov držaly v moci opevnené mestá Podhrad, Kešmarok a Levoču. Kurucké vojsko vniklo do Spiša i obliehalo Kešmarok a Levoču, i rozostavilo stráže tak, aby bolo v spojení so susednými stolicami. To isté obmyslali i Lapanci; preto v každej tretej dedine nachodila sa hneď jedným hneď druhým patriaca stráž. Ľud bol veľmi trýznený, i jedna i druhá strana ho týrala.

Z Levoče cestoval chudobný sedliáčik do Popradu.

„Čos' ty Lapanec či Kuruc?“ okríkla ho stráž pri Štvrtku.

„Nuž Lapanec, prosím pekne.“

„Tu máš za tvoje Lapanctvo!“ bili ho nemilosrdne Kuruci.

Keď prišiel ku Sobote, zastavila ho stráž:

„Čos' ty?“

„Kuruc!“ zavolal silným hlasom biedny sedliáčik.

A v tom okamžení mlátili Lapanci palicami jeho ubohý chrbát.

Sedliak krútil hlavou a poberal sa ďalej. Prišiel ku Popradu.

„Čo si ty, či Kuruc a či Lapanec?“ okríkla ho stráž.

„Ani sa ma nepýtajte, len bite,“ riekol pokorne utrápený sedliáčik a nastrčil jim chrbát.

Spišský hrad stojí na osamelom, zaokrúhlenom kopci. V čase, do ktorého padá naša povesť, mal hrad tento pevné hrady a bašte, bol dobre zaopatrený strelivom a potravou a silná posádka cisárskeho vojska bola v stave odraziť všetky útoky Kurucov.

Keď Kuruci zaujali Kešmarok i Levoču, obklúčili i Spiš. Marne bolo všetko dobýjanie. Kuruci ustúpiť už chceli. Veliteľ dostal

jedného dňa listok, ktorý stráží pod hradbami našla. Tvár jeho sa vyjasnila. Na hrade nachádzal sa Trenčanský i slúbil, že tejto noci vpustí tajnou podzemnou chodbou Kurucov do hradu. O dvanástej v noci nastal hluk na hrade, marne bránila sa posádka, marne rozdával rozkazy veliteľ. Kuruci obsadili hrad a celé hrby bolo vídať po zemi ležať Lapančov. Pivoda objal priateľa Trenčanského a Očkay obsypal ho chválou za jeho hrdinský skutok. Do rúk víťazných Kurucov padol nezadlho i Muráň.

Smutne žblunkece mutná Torisa popod Šárišským zámkom, ale smutnejšie znejú tie piesenky diev slovenských, ktoré sa tam prechádzajú, lebo zlé sú to časy!

I teraz vidíme dve mladé devy, šumné jako rozvinuté ruže, popri brehu Torisy sa prechádzať. Smútok zastiera ruže jejích líc. Trhajú kvietky a bôľupne pozerajú jedna na druhú a nejedon bôľny vzdych vyvínuje sa z jich prs. Sadli si do tienu pod košatý strom vedľa rieky i plietly vence z nezabudók.

„Anna moja drahá,“ hovorila Julka Okrucká, bo ona to bola, „nevýslovne sa trápim trudnými myšlienkami, kedy sa už raz táto krutá vojna skončí. Hneď jedna, hneď druhá strana víťazí a boj pretahuje sa z roka na rok.“

„Veru, duša moja, tá biedna zem môže už byť sytá vyliatej krvi. To pustošenia dedín, lúpenie nevinných občanov, ten plač a kvílenie ubohých matiek, ktoré ztratil milovaných synov, — všetko to hlbokým žiaľom naplňuje každé citlivé srdce. A keď tak považujem, priateľka moja, naše polozenie, slzy ma zalievajú.“

A deva zakryla si oboma rukama oči a tíško plakala.

„Pravdu máš, Anička moja. My sme snaď tie najnešťastlivejšie tvory na zemi. Veď ani jedna matka nestratila tolko, jako my dve opustené devy. Srdce naše krváca pri pomyslení, že sme snaď stratili to, čo nám bolo najdrahšie na svete.“

„Krušné je to postavenie, keď človek dňom i nocou strachom chvieť sa musí, že doletí srdco prerývajúca zvest: tvoj najdrahší nežije!“

„Preto, hľa, drahá, uvily sme tieto vence, aby, keď padnú naši najdrahší, položili sme jich na prevčasnú jich hroby, ale, Bože môj, ktože nám ukáže ten bôľny kraj, v ktorom vykrvácali oni pod kopytami koní nepriateľských?“

„Priateľka lubá, ja poletím na krýdlach vernej lásky trebárs na kraj sveta, abych sa aspon vyplakať mohla na milencovej mohyle, a ovenčiť týmto vencom drevený kríž na nej.“

V blízkej krovine zaprašťaly suché haluzy. Devy predesené ohľadly sa v tú stranu, i ostaly jak skaly nepohnuté stát, lebo z húšti vystúpil mladík — Andrej Raslavický. Vence vypadly devám z rúk a kotúlaly sa do blízkej Torisy.

„Andrej môj!“ vykrikla jedna z diev, letela mladému švárnemu Kurucovi do objatia.

„Anna moja drahá!“ objal Raslavický vyvolenú a vernú družku srdca svojho.

„Bože môj! vykrikla druhá deva, „tam naše vence, voda jich unáša: to zlé znamenie!“ I pustí sa do plaču.

Obe devy bežaly k Torise i chcely zachrániť odznaky svojej vernej lásky.

„Nefakajte sa, duše moje! To je len náhoda. Všetko bude dobre.“

„A kde je Lipoviansky?“ pýtala sa druhá deva mladíka.

„Jurko Lipoviansky bojuje na dolnej Tise. Často vás spomína, verte, priateľka moja Julka.“

„Desné chýry idú,“ hovorila Julka, „že Rakóci prehral hlavniu bitku. Rieknite nám pravdu, jako veci stojá.“

„Rakóci prehral síce veľké bitky pri Trnave a Trenčíne, no drží posiaľ v rukách premnohé zámky, počnúc od Tokaja až po Prešporok hore a na dol po Segedin. Počet jeho vojska vystupuje na 75.000; i neprehral posiaľ nič.“

„Ale vraj zlých veliteľov má.“

„Má on i dobrých vodcov; takým je Forgáč, Esterházy, Károly, Petróci, Očkay a Botján, ktorý nedávno k nemu prestúpil. Nemeckí vodcovia Heister, Kukländer a Schlik nie sú nepremožiteľnými.“

„Ale prosím vás,“ pretrhla Anička suchoparný rozhovor, „dajte si pokoj s vojnou,

ktorá i tak toľko bóľu nám spôsobila, i pojdme radnej domov.“

„Veru dobre bude,“ riekol vážne Andrej.

„Za krátky čas pobudnem tu medzi vami, drahé moje. Zajtrá pôjdem do tábora.“

„Už zajtrá?“ pýtala sa obladlá Anička.

„Áno, drahá. Poteš sa, nezadlho sa navrátim a potom budeme navždy svoji.“

Tvár Aničkina sa vyjasnila.

„A kde je teraz Rakócička?“ pýtala sa cestou Julka.

„Prepustili ju z Viedne nemocnú do Karlových Varov. Z tade ušla do Saska; neskôr dostala sa do Poľska, kde sa posiaľ baví.“

„Polutovania hodná pani!“ vzdychla si Julka.

(Dokončenie nasleduje.)

Traja bratia.

(Ponáška na maloruskú dumu.)

Z pohanov mesta, z pustých ohrád jeho

Ženie sa čosi po stlačenej nive

Prúdom, hneď výchrov, hneď Donu tichého —

Jakby hmla sivá, či orlatá divé.

Ni jedno z tohto, lež to bratia traja

Ubití duchom, ale krvou svieži

Z rabstva pohanov útekom sa taja:

Na vrankoch dvaja, tretí pešky beží.

Dobre na vrankoch jazdiť čulých bratom,

Ale na nohách oslablých tretiemu

Po skalách ostrých na poli ihlatom —

Útek nemožný bez bólov dojemu.

Žiaľom mu tvár je hlboko pokrytá,

Keď z doráňaných nôh krv sa mu valí,

Úboža nikto nevíta, nevolá —

A bratské srdcia skalami zostaly.

I hne posledňou ešte silou v tele

A slovom v hlase usedavom volá:

„Hej, bratia, mne smrť do hrobu ustele,

Keď cit váš prosbe mojej neodolá.

Dajte že i mne miesta na vrankovi,

Nech i mňa nesie do svobody lona —

Keď nie, zas rabstva hnusného okovy

Na mňa zahodí pohanov pohona.“

Bôlny ston! Ston ten dopočul brat druhý

A oko jeho v slzách sa sperlilo,

No brat najstarší vzal ston na žart puhý,

Na trpnosť dajúc odvetu nemilo:

„Tys' — zdá sa — nevzal z nášho utrpenia

Živé obrazy pohanskej poroby,

Keď samolásku tvoju v ruby menia

Bratove stony zimničnej choroby.

Len ľeťme ďalej, veď sme na úteku —

Ubijci naši sú nám za päťami —

Keď nie, nemožno vyhnúť jejich vzteku,
Pod jejich všetci skonáme strelami.“

A mladoch v žiale opäť bratov prosí:

„Keď mi dať miesta na vrankoch nechcete,

Aspoň zostúpte na zem do slz rosy,

A, jako ľudia po tom našom svete,

Vykopte ticho hrob bratovi milý;

Zahrabte doňho biedne jeho telo,

By ho za ujiesť dravec nezvolily,

Keď živé s vami utekať nesmelo.“

Na to lepší brat svojich citov chvenie

V objatí s útlým výrazom dorečie:

„Ubitie brata u nás zvykom nenie,

Čo hneď ho pohan do poroby ženie!“

A biedny sloví:

„Keď nie ste srečení,

By takto smrť ma s vami rozlúčila,

Vyslyšte návrh z nádeje tečený —

Ten sňať nezazná rodoľubstva sila.

Uhoďte okom na to šíre pole,

Kde vám na vrankoch domov cesta blíska:

Tam bujný šípov klonia sa vrchole

A na nich lístok svoju ružu stíska.

Trhajte bládé ruže s lístočkami

A hádžte na krok vašich vrankov holý:

Po tomto znaku pôjdem ja za vami,

Ktorý mi zaznať stopu nedovolí.“ — —

Skúpané v ohni poskočia konfky

A cvalom na nich jazdia dvaja bratia,

Z nichž toť mladšieho žiaľ morí veľký,

Že ostalého na večnosť utratia.

A v jeho žiale z konika sa klonil,

A keď lomené ratoliestky ruží

Prežehnal krížom a slzou poronil —

Ružami krehkú stopu vrankov tuží.
 Tíšia sa v letu pružné orliat perá —
 Trudno jim niesť sa po dušnom obzore,
 Keď zeme smutná púšť na ne pozerá —
 Step bez života sťa to mŕtve more.
 Bo v sídle orliat všetko rozmanité,
 Či v temnu noci, či pri slnka lúči:
 Sídllo orliat je v Živenu zaryté
 A step, ten plače v Moreny náruči.

Bratia na vrankoch okom zarosili,
 Že kraj, nimž ďalej útek konať bolo,
 Utratil zeleň i ker ruže milý,
 Stanúc sa púšťou ďaleko — okolo,
 Desnota pušte, moravých kaluží
 Zatriasla brata srdcom skamenelým,
 A on zchápe sa a k činu pridrúži
 V obrane brata pred vrahom sbeseným.
 I s každým siedmym svojho vranka skokom
 Odrhne malok z červenej haleny,
 Pustiac ho z ruky pred bratovým okom,
 Čo tam z ďaleka vietilo na zmeny. —
 Razom nevídať ruže ratolesti
 Na stopu vrankov znakom pohodené,
 A na osúdnom úteku rozcestí
 Ležaly zdrapy haleny červene.
 Ktoré keď biedne stúpajúci zočil,
 Zmizla mu vôľa k chôdzi i myšlienke,
 Od ľaku kolo sa s nim svet zatočil
 Pri bleskom chytrej na bratov pomnienke,
 Až mu dopriano hovoriť ku sebe:
 „Ach Bože, Bože! čo že sa tu stalo?“

Iste že dobré tvojho hnevu nebe
 Za chladnosť k brati bratov potrestalo! —
 Ten červený znak nepoznanej dráhy
 Vypráva nemo udalosť krvavú,
 Že zlosyn, pohan pre ľudstvo neblahý,
 Proti bezbranným zbraň použil žravú . . .
 Keď tak? Hej, tak ja ratoliestka stromu
 Zostal som svetom sťa sirota mladá!
 Nemám už bóle vypovedať komu —
 Bez bratov túžba voľnosť darmo hladá.
 Pohliadni na mňa slabého, Ty Bože!
 A keďže bratia mečom zahynuli,
 Nech mi moc tvoja aspoň v tom pomôže.
 By som mŕtvoľe jich našiel v prítulí.
 Slza nad nimi dá mi v mdlobe silu —
 Vyhrabem hrob jim a ticho uložím —
 Prežehná jejich pamätnú mohylu,
 Aby v nej spolu žili mierom Božím.“ —
 Ty syn najmladší mnohodetnej mati!
 Bolia ťa srdcia bratov skamenelé —
 A preca túliš sa ku rodnej brati
 Sťa včela úlu jedného ku včele.
 Či cítiš hrôzu i tebe v zapätí,
 Ktorá za nič má tvoju svätú snahu?
 Nevidíš, jaká obrdená letí,
 Aby i tebe zahatila dráhu?
 Na púšti hlad, smäd panuje moravý —
 Za nim krvolak — pohan s veľkou silou:
 A sever, kraj tvoj v chladnom vetre vraví,
 Že voľnosť nesmie brániť pred mohylou.
 (Dokončenie nasleduje.)

Nad Baltom.

Cestopisné obrazy z Rujany.

Podáva Juraj J. Kello.

III.

Eud na Rujane.

Čo sa ľudu Rujanského týče, je postavy viac väčšej lež malej, tvári okrúhlastej s tučnými, von vyhnutými perami, výrazu milého, pohľadu dobrotivého, očí prevažne sivých alebo belavých. Barva vlasov je temno-kaštanová; v niektorých obciach nosia sa vlasy dlhé, na týlo zčesané, tu i tu hrebeňom

stiahnuté, po nábreží na krátko strihané. Povaha ľudu je tichá a váhavá, vôbec krotkosť a ústupnosť vyrazená je ľudu tomuto už na tvári, vyjímajúc okolie Brehov, kde viac najdeš smelosti a okamžitého rozhodnutia. Zvláštnou jeho známkou je nedôverivosť a utiahnutosť. Hovorí nápadne veľmi málo, tým bedlivejšie ale načúva na cudzí rozhovor. Čistota nenie práve jeho cnosťou; no v izbách pozorovať istý poriadok, a v šatstve,

zvlášte u ženských, ľúbi jarabú kriklavosť. Forma odevu nenie odchodnejšia od odevu Pomorancov. Dnu na pevnine nosia sa dlhé kabáty s roztrihnutými na zadku krýdlami; nohavice, na pobrežných nektorých miestach len do kolena siahajúce, tu sú zopnuté, k tomu patria dlhé „štrimfle“ a papuče, inde zase až do členkov s malým u spodku na vonkajšej strane rozštepom. Ženské nosivo podobá sa najviac nosivu hamburgských „Vierländeriek“, s tým rozdielom, že slamené klobúky a kožené veľiké vodorovne z týla na obe strany jako rohy trčiace sluky a dve na dol visiace z väčša tiež kožené stušky nie sú v úžitku, ale hlavu pokrývajú divným spôsobom obviazanou šatkou, alebo, keď nosia klobúky, teda sú ony formy dánskej. Sukne sú zväčša temnej farby a nápadne — krátke. V nosive vôbec nelíši sa ľud tento v ničom, alebo aspon v chatnej len maličkosti, od severných Nemcov. Dve vlastnosti ale sú, ktoré v celom Nemecku od Baltu až k Alpám, a Odry k ústi Polabia darmo hľadáš! A to je spev v slobodnom a veľiká sdielnosť i pohostinnosť. V Nemecku v poli spievať nepočuješ, považuje sa to za hanbu a zdielným byť vyše meravej povinnosti je márnotrápnictvom a ľahkomyslnosťou. A oboje toto je, zvlášte v okolí Novochrámu (Neuenkirchen) a Rappína, cestovateľom veľmi nápadné. V krajoch týchto pozorovať stopy živlu slovanského. V melodiách, ktoré mal som príležitosť tu i tu počuť, panuje náter trúchlivosti a jemného žiaľochodu. Rythmus je voľný, hlboký, dumný. Loď Rujanskú poznáš po — speve. Odtiaľ porekadlo: „Spievajú Rujanci, neboj sa búrky!“ alebo: „Spevu Rujancov načúva i more.“

Berúc vec z psychologického stanoviska, tak je súcitiť, ktorý pohybuje celú sústavu duševných vlastností Rujanca. Na tomto základá sa ľudu na Rujane podivná dobročinnosť, predchádzavosť (Zuvorkommen), tichá kontemplatívna, ale i z nej pochodiaca ľahkovernosť a poverčivosť. Tu má svoj pôvod i jeho od praprečkov dedičným spôsobom naň prešli spevavosť a pohostinnosť, tieto dve sestry srdca a citu, ktoré i po storočiach zjavnou sú známkou a živým v ľude svedkom jeho slavianskej pôvodnosti, lebo

pohostinnosť nenie cnosťou, ktorá by v drevnom čase spoločnou bola bývala celému ľudstvu, a jednotlivé národy sa len vplyvom času a okolností z nej vyzuly, slavianske ju však podnes zachovali; ale je špecifičná, prirodzená vlastnosť jedného alebo druhého národa, založená na prevahe istých tomuže národu katexochen vrodenných, aby som tak povedal, národnodedičných duševných mocí. Národ, ktorý dnes pohostinnosti nemá, nemal jej nikdy, aspon v tom stupni nie, v ktorom ona v národe našom jestvovala a do dnes jestvuje. Ona patrí a patrila od času, na ktorý sa dejepis pamätá k národnej letore, rázu, cnosti, ktorých matkou opäť je srdce a nie um. Jako Slavian Slavianom sa rodil, jako Slavian Slavianskej matky mlieko ssal, tak ssal s nim i slavianskú pohostinnosť, ktorá, keď pôvodí a priori, nenie ňou, ale len istou vyrátanou slušnosťou a kultúre zodpovedajúcou zdvorilosťou. Hovorím zúmyslne „rodil a ssal.“ lebo mám pred očami doby predkresťanské. Kresťanstvo, zvlášte v prvých jeho stoliatiach, posvätilo pohostinnosť nie tak theoretickým, jako viac praktickým spôsobom, tak že prvé a druhé stolie kresťanstva je jedon viliký stôl, na ktorom každý lačný a smädný našiel hotový nie len chlieb a nápoj večný, ale i chlieb a nápoj časnému telu potrebný. Posvätiac presadilo kresťanstvo cnosť pohostinnosti i na pôdu tých národov, ktoré dosiaľ o nej neznaly a rozšírilo ju i na nepriateľov. Takýmto spôsobom stali sa jedni z puhej napodobnosti, že to držali za vec peknú a slušnú, dobročinnými a pohostinnými, no, hovorím len z napodobnosti, a preto cnosť táto nie len že neprenikla do všetkých vrstiev, ale ani do srdca, tým me nej stala sa národným obyčajom. Len uvážiť treba, jakú silu a činnosť rozviedol Julian, aby obliekol túto cnosť i na pohanských Grékov a Rimanov. I zomrel i nevidel ju pri nich v takom rozmere, jako tam, odkiaľ ju vzal. Žiadna mythologia nezosobnila pohostinnosť skrze zvláštnu osobu predstavenej Božej bytnosti, a slovo „host, gost, gast“ je rýdze slovanského pôvodu. Iné národy s obrátením sa ku kresťanstvu braly s ním všetky cnosti na seba a tak i pohostinnosť,

no opravdive pohostinnými zostali len na toľko, na koľko opravdive kresťanskými. Ani to ináč by nemôže; lebo pohostinnosť zakladá sa na čistej láske; a čistej lásky zdroj je čisté nezkalené srdce. Národy, čo znaly otroctvo, barbárstvo, znaly lásku egoizmu, mali srdce sebecké: a to nemie pôda pre dobročinnosť, tým menej pre pohostinnosť. Staroslavjančina nemá pre tieto výrazy, ani len slova, lebo „rab otrok“ je o mnoho neskoršieho pôvodu. Celkom prirodzene, lebo Slaviani bol od jakživa človekom, u ktorého prevažoval cit, láska, srdce. Slaviansky národ je národom srdca. On cíti, preto miluje bez rozdielu; on cíti, preto spieva v každom stave o položení. Jaký cit, taká pieseň, taký spev. Tu pôvod svetoznámej slavianskej ľudovej básnickosti, ktorá ač nekultivovaná, zaznaná, vše predrala sa na javo zvláštnou formou i obsahom. Jeho spev je výraz citového rozváženia, je jeho vonkajším srdcom, ktorého prototyp spočíva v niutrobe; alebo vlní sa voľným tokom ťažkomyslných, hlbokosti plných, prísnych, ale presných pocitov v prirodzene a precia umele a dôrazne zosnovanom velebnom celku myšlienok; alebo iskri príjemným pocitom kypiaceho srdca v rýchloskočnom takte roztrhaných myšlienok. To dve krajnosti, v ktorých hybe sa celý jeho duševný život. On cíti a citu výraz dáva v príhodnej piesni. V piesňach znázornený je celý život Slaviana; preto, často k jeho veľkej škode a záhube nemá tajností, ale je úprimný, otvorený. V piesňach zložené je slavianske dušeslovie. Nerozumuje nikdy, všade cíti. Slaviani je synom citu. Žiadna ríza národnia pieseň nezná pomsty, v žiadnej nevede nenávisť, nikde nevytráca rožky závisť — neberiem do ohľadu zábavozartované, lebo tie, jako inde, pôvodlia najviac z nápodobnenia, tak majú i inú tendenciu — alebo lakomosť, utrpenú krivdu prebôli, ustúpi porúčajúce káranie Bohu. Slaviani koná — miluje; trpí, — miluje. Slavianstvu vrodená je len jedna náruživosť, a to je náruživosť — lásky. Slaviani je synom čistého citu lásky. Menujte ten národ holubičím alebo slávičím: to je v základe jedno; tantým znázorníte jeho vnútorný život, týmto tomuto datý zovnú-

orný výraz; — ale kuvicím je on len na toľko, na koľko ho práve pre túto holubičiu slávičnosť, kuvici nenávidia.

Z tejto rodu nášmu prevažne vrodenej duševnej vlastnosti vyklula sa i jemu špeciálne vlastná dobrota a prostosrdčnosť, ktorá ztelesnila sa v pohostinstve. Odtialto sa snadno pochopí i to, že slavianska pohostinnosť práve pre tento svoj pôvod je od pohostinnosti iných národov celkom rozdielna; lebo pri jej pojme a realizovaní neberie sa do povahy kolikost toho, čo poskytne, v tom ovšem môže ho bákrtorý národ prevýšiť, ale jakovosť motívov, ktoré ju zplodily a tu stojí „syn citu“ vysoko nad „synom rozumu.“

Odtialto ďalej vysvetlí sa i to, prečo tieto dve vlastnosti zachovávajú sa po tisícročí a to i v zbastardených zo Slavianstva národoch, jako zachovaly sa do dnes v teraz už Slavianstvu cudzých Rujancoch.

Židovstvo znalo síce i zná, konalo i koná krásnu pohostinnosť, ale len medzi svojejou a i tá je následkom len zákonného nariadenia, no Slavianstvo nemajúc zákona, bolo si i pred ním samo ním a ukazovalo v tomto ohľade dielo zákona napísané vo svojom srdci a kresťanstvo našlo túto vlastnosť už v slavianskej podstate. A keď ono iné národy o nej učí muselo, tu ju jestvujúcu len zoslachtilo a posvätilo. Preto Slavianstvu vlastná je zvláštna nábožnosť, ale i pravá humanitosť. Pravda, že jako v iných národoch naučená, tak i v našom vrodená pohostinnosť sa žial bohu v plivom modernosti zoslabila, no rozdiel medzi oboma je až do dnes ten istý.

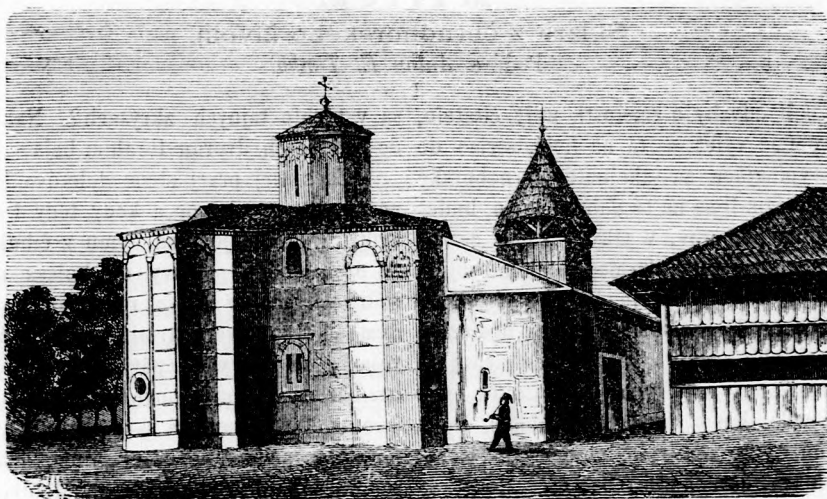
Angličian je pohostinný a dobročinný zo slávobažnosti. Prosiacemu a núdznému poskytuje pomoc a síce čím vo väčšom kruhu prítomných, tým výdatnejšiu a s väčšou ekázalostou. Pri dare hrá ľahkomyslného, usmieva sa a hovorí o inom, jakoby chcel ukázať, že mu neide o pár funtov šterlingov, nech sa i chudoba požíje. Pri tom ale počtuje, pád značí priam do tobole, a bol by najradšej, keby na každý groš môhol napísať, že ho on vtedy a vtedy tomu daroval, ba obdarovanému dal by vďačne dobrý prídavok, keby tento hneď bežal do redakcie a dal jeho skutok veľkými písmenami oznámiť. Na od-

menu neráta, kladie ale váhu na osobu a jej postavenie.

Francúz je dobročinný z nobility, alebo, keď tak chcete, podľa módného spôsobu. Neopustí síce nikoho, ale kolikosť daru závisí od rozmaru a od zadržanej skrže prosiaceho formality. V dobrej vôli, ktorá ale dlho netrvá, je štedrý až do márnivosti, v zlej škývraží až po nutnosť etiquetty. Odmenu síce nežiada, ponúknutú mu, na oko prijat nechce, ináč ale je jej veľmi vďačný; len nech o tom nik nevie. Hosta prijme s vďačnou úslužnosťou, ale o hodinku by mu bol v stave dvere ukázať; návštevy u neho sú bezvýznamné formality. „Host a ryba na tretí deň smrdia“

K seberovnému hostovi je prívětivý, k vyššiemu od seba milopočestný, k nižšiemu chladný. V čas hojnosti je radodajný, až do ľahkomyslnosti; tajný motív ale vše žiadost oslavy alebo pochvaly; preto ráta na vďaku; v čas núdzeje k prosiacemu nevrlý — grobian.

Nemec ráta. Dar mu pôžička, ktorej úroky v príhodný čas svoju vyrátanosťou všestranne vykoristiť zná. Na kolikosť nehľadí, ani na vďaku; ale princíp sporivosti obťal krýdla jeho dobročinnosti na motív: „do ut des.“ Podporu dáva zdanlive s vďačnou položením núdzneho ľutujúcou, zdanlive súcitnou tvárou; toho ale, kto od neho dar vzal a zprotiví

Najstarší kostol v Smedereve.

je rastlina vypestovaná francúzskym „eau de cologne-om.“

Dán váha. Ťažko je prosbe dostupným, ale potom neráta. Dáva vážnou tvárou; je pri tom chladný. Urobí dojem nevďaky; cíti ale inak. Okázalosti nezná; tým menej môdy; že dal dar, o tom znat nechce. Má hosta vďačne, zabávať ho ale nezná, a jeho chladnosť zdá sa hraničiť s nevlúdnosťou. Podporou ráta na zaviazanosť.

U Mađara rozhoduje kolikosť. On hrá veľkodušnosť, a chce dobročinnosťou imponovať; preto malý dar považuje za haňbu. On, jak má dat, málo nedá, radšej nič; ale i, jak má brať málo, nevezme, radšej nič.

sa darcovej vôli, menuje „nevďačníkom“ a dá mu citlive pocítiť, že bol mu „dobrodincom.“ Nemeckej dobročinnosti a pohostinnosti motív je náročnosť a humánne otroctvo, ba i jeho s veľkou ináč obetovavosťou konané náboženské missie majú in ultima analysi svoj jemný cieľ — germanismu.

Švéda a s malou odchýlkou i Fiiana pohostinná dobročinnosť je vecou svedomia, ktorá nemá síce nič s rozumom, ale ani so srdcom: a ponevác svedomie je veľmi závislé od výchovy, je i jeho pohostinnosť veľmi relatívna. Pri dare síce neráta na nič, ale ani, že dáva dar, necíti. K hostovi je vďačný, nie imponujúci, nie okázalý, zdiela sa veľmi

rád, ale kto s jeho maličkosťou spokojný nie, robí si nad tým škrupul, ktorý potom často prechodí do nenávisťi. Švédsky národ je takže spevavý, útulný a pokorný. S jeho povahou a týmito vlastnosťmi vlivnul najviac na Rujanca tak, že tento je v pravom slova smysle odbleskom spojeného Slavianismu so Švédskym živlom v rúchu nemeckom.

Z krátkych slov mojho poslednieho náčrtku vidno, že Slavian súc synom citu, že človekom praktickosti, povolaným teda dedičom uviesť to, čo um europejských národov natheoretizoval, do života. On všetko

ctí, ale považuje i všetko zo svojho stanoviska. Preto veľikú pravdu majú ti, čo tvrdia, že slavianská veda a kultúra vo všetkých záhyboch musí sa rôzniť od doterajšej cudzej a právom zatracujú všetko opicovské nápodobenie, lebo to nie pôžitkom pre Slovana; on v svojom cite spájať musí dva extrémne póly; totiž v povetří visiáci nashromaždeny material theoretickosti samorodným spôsobom postaviť na pôdu praktického života, a toto jeho povolanie najvätsou je zárukou jeho budúcnosti šťastnejšej.

M i l i c a.

Skizza z černo-horského života.

Podáva Anton E. Timko.

Máš-li odvahy a smelosti, milý čitateľu, poď, urobíme výlet — ta na holé, strmo do výsky vypínajúce sa skalnaté černo-horské bralá! Odvážiš-li sa na tú ďalekú cestu, budeš vidieť obraz pomerov, v jakých smelí černo-horskí sokoli s úhlavním nepriateľom svojim, Turkom, od staliet nažívajú; budeš mať pochop o tých bystrých junákoch, jejichž hrdinstvo celý slovanský svet obdivuje. Nestrachuj sa pred handžarmi tureckých bašibozukov, veď my ten výlet len v duchu ta urobíme. Duch má voľnú cestu, on svobodne môže poletovať po výšinách černo-horských, on vzniesť sa môže i do nadpozemských svetov.

Na úpäti „Bitovnej Planiny“ v Hercegovine, u brehu veselo hrčiacej rieky Neretvy (Narenty), obklopené malým lesikom, leží bydlisko Ibrahim-beja, jedného z najzatatejších nepriateľov junáckych Černo-horeov. Palác jeho podobá sa z blíza i z ďaleka malej pevnosti; on je do kola vysokým múrom ohradený, čo dodáva mu odstrašujúceho vzosrenia, jakoby podobal sa temniciam. Čierna barva múrov svedčí, že pevnosťka táto už viac storočí stojí. A kto že to vypočíta, kolko hercegovinských duší dotrpelo v nej. Sotva že sa človek prederie cez úzku bránu, už vynachádza sa v širokom nádvorí, do okola ale tiahnú sa chodby, na nich rozoznať viacero dverí, do vniutra palácu vedúcich. Čo deje

sa v týchto tajných zkrýsach? Nakukneme do nektorých dvoran Ibrahim beja

Zo samej prvej siene doletúva k sluchu nášmu hlasný shovor a kedy tedy i divé výkriky. Dvorana je plná dýmu z čibukov tak, že preň čudné postavy do kola na zemi sediacych mužov sotva rozoznáme. Keď sa dým otvorom dverí stratil, vidíme, že sú to vojaci, od hlavy do päty ozbrojení, najatí bašibozukovia Ibrahimoví. Hrajú sa na kostky. Vše sa strhne nemalá škriepka o výbru a vše povstane medzi nimi divý hluk, jakoby sa sami medzi sebou pomárňi išli. Mladší chasník donáša jim z času na čas čáše s kávou, to už prisluguje jim s plným zapáleným čibukom. Vidno, že najatci mocného beja držia hody, a domysleť sa môže, že len nedávno navrátili sa z lúpeže z hercegovinských dedín. Všetkých je asi desať chlapov, a mnoho viac ale súdruhov jejich ešte nenavrátilo sa z výpravy, ktorá odohnanie jednej čriedy statku z černo-horských brd za čiel mala. Nechajme jich zabávať sa, až kym premožení snom nepováľajú sa na svoje lôžka.

Poďme o niekoľko dverí ďalej.

Vstúpime do sieni jasným svetlom osvetlenej. —

V nej najdeme dvoch mužov v tajný rozhovor zahrúžených. Jedon z nich je vysoký bradatý s dlhými fúzami, pekného vzosrenia

Turek; hovie si na drahocennom koberci, i kúri z nargilly. Zaodetý je do tatarského kroja, na hlave má malú červenú čapicu so zlatou kyckou. Drahocenný hodbavný pás obvíja sa mu okolo bedier a zpoza neho vyčnievajú rukoväte kindžala a pištole, drahokamy vykladanej. Tento muž je sám „Ibrahim-bej.

Druhá čása s kávou v ruke držiaca osobnosť je Hadšid, bejov naj dôvernejší súdruh a miláčok.

„Nože teda rozpovedz mi, milý Hadšide,“ prehovoril Ibrahim, „jako podarila sa ti sverená záležitosť, strany výkupného Černohorky Milice u jej otca Michala?“

„Nepodarila sa!“ odpovedal Hadšid, odložiac čibuk. „Znáš, mocný pane môj, že som černohorský úskok, chlapík na čertovom kolese vybíjaný, v Čiernej Hore a v Hercegovine ešte dosiaľ nikým neprevýšený podvodník: znáš, že šťastne vracal som sa vždy z výprav a nejednu modrookú černohorskú devu dovedol som do tvojho harému; avšak tentokrát mal som zostať o hlavu kratším . . . ej, štekľivý a prifašký bol to pre mňa kúsok k vyvedeniu!“

„Nedoniesol si peniaze?“

„Ani babky. Sotva že ušiel som s holým životom!“ rozprával ďalej Hadšid. „Prestrojený za kupca ovčích a hovädzých koží, šťastne dostal som sa k Michalovi, otcovi tvojej Milice. Po návrate Černohorca z pola, uzavreli sme kúpu šťastne. I predniesol som Michalovi tvoj návrh, môj pane. Černohorec, premerajúc ma od hlavy do päti, riekol: „Teda u Ibrahim-beja v zajatí nachádza sa moje milé dieťa, moja Milica? Tvoj bej pýta za ňu tak vysoké výkupné? Päťsto dukátov? Hah! Jakým že bych ja bol otcem, či by sa to srovnávalo so cfou Černohorca, aby si svoje milené dieťa z pazúrov Turka nevykúpil, neosvobodil? Michal má ešte toľko peňazí!“ riekol a povstal. Poodišiel ku škríni, aby mi žiadaný počet snáď výkupného vyčítal? . . . Nie! Na miesto tobolky, vytiahol dvojcievovú pištoľ a sotva, že som sa zpomátať mohol, preletela jedna kula, cez moje ľavé ucho a druhá guľa trepla do steny. „Tu máš výkupné, podlý p-e,“ hrmel Černohorec, a tvojmu bejovi vyplatím desaťnásobne!“ Teraz vytrhol

som svoju zbroj a namieril na čelo toho džaura. „Len jedno pohnutie, len jedon výkrik, a si synom smrti, zbesilý pse! klial som, majúc v úmysle rozkaz tvoj, mocný beju, sám vykonať; ale v tom očul som pohyb v celom dome. Niesúc ani na okamženie života istý, prehovoril som znove k Michalovi: Jestli doprianý mi bude svobodný odchod z tvojho domu, nemá sa ti nič zlého stať; nevyndem-li však z tadeto živý, shoríte tu všetci i s domom! Dvacat bašibozukov Ibrahim-beja stojí na pohotove za tvojou stodolou. Na dané znamenie, všetci ste v plameni! To prestrašilo Michala. Bohatý Černohorec sklesol na pohovku. Toto okamženie použil som k môjmu oddialeniu sa.“

Ibrahim udobril počínanie Hadšidov.

Tvoj život mi je veru milším, a tvoja chytrácka hlava potrebnejšou, lež tie peniaze; keď to ale neišlo tou castou, pôjde to ináč! O niekoľko dní vydám ti rozkaz, čo sa bude mať robiť. Teraz na vyvedenie môjho plánu nemám času. Musím prebehnúť do Mostaru k bašovi a pozpytať sa, jako stoja moje záležitosti v Istambule?“

„Bašom nezadlho budeš, pane môj!“ tešil Hadšid svojho pána. „Džaurských hláv si už hodné množstvo poslal do Serajlu a tých pár tisíc dukátov už voljako si soženieme! Pamätaj potom, prosím ta, na svojho verného „Hadšida!“

„Zakúr si Hadšide z mojho čibuka. Taký dohán ani sám sultán v Stambule nekúri!“

Ibrahim-bej vystrel sa na koberec, odložil čútoru nargilly a počal driemaf.

Hadšid prajúc odpočinutie bejovi, opustil sieň a podajúc sa do dvorany vojakov, zabavoval sa s nimi.

Nechajme Ibrahima spať, súdruhov jeho hulákať, nakuknime do pozadia bejovho palácu.

„V druhom oddelení palácu Ibrahim-beja vynachádzal sa harém, naplnený ženštinami, ktorých si on tu do tridsať choval. V osobytnej, žaláru podobnej svetlice, v nejž alabastrová lampa svieti, najdeme sedieť v hlbokom smútku pohrúženú devu. Je to mladá, stá rozvíjajúci sa púčok hólnej ruže svobodná orlica béd čiernohorských — Milica. Sedí na zemi, na holé bralá rodného kraja s upretým zrakom, jakoby z tych strán osvoboditeľa

očakávala. Kde že je teraz jej milenec, kde milý brat, kde otec, že neprichádzajú osvobodit' zajatú holubicu?

Milica, po väčšej čiastky Čiernej Hory čo rozchýrená krásavica, bola pred mesiacom pri výlete na „Bitovnú planinu“ od Turkov, vojakov Ibrahim-bejových prepadnutá a do jeho harému odvedená.

Ibrahim nemálo zaradoval sa tejto deve, lebo bola tak uchvacujúcej krásy, že všetky hurisky jeho harému krásou svojou prevyšovala. Bej hodlal ju učiniť svojou kadunou, ačkoľvek Hadšid presvedčoval pána svojho, že jestli krásavicu túto pošle darom Velvezírovi, už za cenu jej bašovstvo obdrží. Túto krásnu ružu vrchov černo-horských Ibrahim-bej ustanovil podržať pre seba.

Bolo potrebné, aby sa Milica po samom predu zriekla kresťanstva a pristúpila k islamu, aby sa odriekla svojho národa a stala sa nepriateľkou jeho.

V tom sa Ibrahim hrozne zmýlil a pre-rátal! Ktorá deva svobodnej Čiernej Hory by zamenila svobodu s temným harémom, ktorá zapovrhla by vieru a Krista a oblúbila si hnusný, fanatický blud? Také devy Čierna Hora nevychováva! Už mesiac upela Milica v tomto žalári, súc každodenne návrhami Ibrahim-bejovými obťažovaná a mučená. Všetko marne!

Milica, slnečná perla!“ ozval sa chryplavý hlas starej Turkyne, otrokyne domášnosť bejovú spravujúcej, „prečo neodhodláš sa k činu, prečo nechceš oblažiť pána nášho? Či nebudeš banovať? Ibrahim-bej, čo nevidet' mocný mostarský baša, je ti v stave so svojimi pokladmi o mnoho zkevejšie postavenie a budúcnosť zabezpečiť, lež synovia Čiernej Hory. Podaj mu ruku a srdce a si blaženým tvorom na zemi!“

„Podlá otrokyňo!“ odpovedala smutno Milica, „to sa nikdy nestane! Choď a nemuč ma daromnými návrhami. Vezď, že som zasľúbená s bystrým a neohrozeným sokolom černo-horským Milošom, i milujem len jeho! Lásky jeho sa nevzdám, vernosť svoju nezlomím. Nech sa so mnou deje, čokoľvek. A keď ma bej i života pozbaví, klesnem do hrobu čo verná slúbenica Černo-horcova!“

„Škoda tvojej krásy, škoda mladosti,“ vzdychla starena, „známe všetci dobre černo-horca Miloša, tvojho milenca. Jakú že ti ten budúcnosť zabezpečí? Má desať chudých kozí, to je všetko! A kňaz na Cetini ho nenávidí.“

„To je hnusná pomluva, ktorá len z úst otrockej Turkyne vyklíznut sa môže. Otrokov je otroctvo rájom. Nie tak dcéram Čiernej Hory!“ odpovedala Milica a viacej neslúchala starenu.

Po odchode stareny nevdojak složily sa ruky Milicine na kríž, zrak jej uprel sa k modrému blankytu, rty zdaly sa pohybovať. Milica trvala na modlitbe . . . .

Spiaceho Ibrahim-beja zbudily zo sna dva výstrely z pušiek. Sťa zľutovaný jelen skočil z pohovky a pospiechal do dvorany čeladnej. Čeliadka jeho bola už na nohách a rútila sa do dvora. Stráže pred pevnôstkou strelily na priblíživšieho sa v noci cudzinca. Cudzinec ten bol slabo ranený, krvácal na ramene a takého dovedli ho stráže do dvoranv. Tu predstavily ho pred Ibrahim-beja. Poraneného nikto nepoznal, tak aspon sa zdalo. Hadšid a starena na pokynutie bejovo obväzovaly ranu jeho. Teraz prišiel poranenec k smyslu a bej zavolať ho hneď na výsluch.

„Kto si, odvážlivý džaur!“ hrmel bej, majúc ruku na handžare.

Černo-horský úskok!“

„Džaur!“ prehodil bej a klepol poraneného rukoväťou handžara po čele. „Čo ťa viedlo, do blízkosti môjho bydlia?“

„Zúfalosť a strach pred pomstou syna Černo-horca Michala!“

„A príčina pomsty, ktorá je?“ pýtal sa Ibrahim-bej.

„Odviedol som mu milenkú a vrazil som mu handžar medzi rebrá!“ odpovedal slabo poranený.

„Smrteľne? Padol džaur?“

„Nezahryzol do zeme. Rana nebola dost hlboka. Prisahal mi pomstu!“

„Jako ťa volajú?“

„Juzuf!“ odpovedal poranený, „preto vyhľadal som tvoje bydlie, chtiac tebe slúžiť. Ty znáš, pane, jakí sú rodu svojmu zpreneverilí Černo-horci!“

„Odhodlanejší ste, jako praví Turci!“
odsekol Ibrahim-bej a pokynul na Hadšida.

„Opatrujte poraneného, nech sa čím skôr vyhojí; potom urobím s ním zkúšku, či je stály v sľuboch!“

Po tejto nočnej prípadnosti včasne ráno vybral sa Ibrahim-bej k bašovi do Mostaru a pobavil sa tam viac týždňov.

Poraneného úskoka opatroval pečlivo Hadšid so staranou, že rany jeho celef počínaly. V neprítomnosti Ibrahimovej bol Hadšid námestníkom jeho v pevnôstke a za ten čas postaral sa o blahobyt svojich súdruhov. Už po niekoľko dňoch obcoval Hadšid s úskokom Juzufom veľmi dôverne. Hadšid dával úskokovi čím najsnadnejšiu službu a povolil mu v pevnôstky úplnej svobody. Domnelý Juzuf bol Hadšidov nekďajší pobratim. Známe, jak sväté je pobratimstvo!

Juzuf stál jedného dňa na stráži u bránky, kade prechádzalo sa do bejovho harému. Stál čo kamenná socha zadumený do myšlienok. Stará otrokyňa vyšla z komnaty, v ktorej uväznená Černohorka upela. Niesla čášu, v ktorej Milici čaj pripraviť mala. Ticho panovalo v celom haréme, bo ženštiny bejove spokojne v celách svojich spaly, len z cely Černohorky vychádzaly vzdychy.

Úskok na stráži stojáci nemôže odolat túže, on síce dobre zná, že jestli nahliadne do komôrky bejového harému, a starena to zbadá, o hlavu kratším zostane.

Skok, jedon, dva — a úskok nachádza sa u Milice.

„Milica moja drahá!“ šeptom vetí Miloš.

A deva vrhá sa mu nemo do náručia.

„Tys tu, milý môj!“ vyriekla konečne, objímajúc ho „Prišiel si mavysvobodit?“

„Ticho, drahá!“ prosil šeptom Miloš, „asnaď to Bôh dá! Vyslobodím ňa a keď by ma to život stálo. Tu máš pre svoju istotu!“

I podal ostrú dýku dievke.

„Majme sa na pozore pred vyzradením. Učín, drahá, jakobys' ma nikdy nepoznala, a o mojej prítomnosti nič nevedela. Príde čas vysvobodenia!“

Jedon horúci bozk vtisknúc na bládé líce Milicino — a úskok opäť stál jak primrazený na svojom mieste.

Starena práve niesla čášu, vojak si ju ani nevšimol.

Ibrahim-bej navrátil sa z Mostaru. Jaký bol premenený?!

„Zlý duch vstúpil do neho,“ hovorili medzi sebou vojaci. „Nechce nikoho vidieť, nejie, nepije nič a nekúri! Príde hrmavica!“

Hadšid domýšlal sa, že z bejovho bašovstva nebude nič. A skutočne o tom sa i dozvedel. S pánom menia sa i sluhovia.

Trvalo to dva dni, čo Ibrahim-bej nečo varil v sebe. Druhého dňa večer dal bej zavolať k sebe Hadšida.

„Môj najvernejší súdruhu, moja pravá ruka Hadšide! Na teba som sa vždy so všetkým zpoľahnúť mohol a tys bol mi verným priateľom a radcom. Všetky moje zámary dostať bašovstvo u „Vysokej porty“ rozplynuly sa v nivoč. Tiež i nezdaril sa nám zámer s Milicou. Michal Černohorec výkupné neposiela. Slyš ma, čo ti poviem. Urobím Michalovi pekný večer. Pošlem mu tejto noci hlavu, jeho dcéry Milice! Keď ju mať nesmiem, nebude ju mať ani vezír, ani jej milenec — Miloš. Otec jej zaslúži pokutu.“

Hadšid ustrnul nad rečou svojho pána.

„Tvoja vôľa, riekol pokorne, „mocný beju, je mi vždy zákonom!“

„Pred polnocou zotnem Milici hlavu; a tú ty s Juzufom zanesiete jej otcovi. Vydaj teda rozkaz paholkom, aby osedlali dva kone, ktoré vás Michalovi zanesú. Strážcom daj odkázať, keď v noci dve rany z pištole očujú, aby sa ani jedon z miesta nehnul. Vaše nočné heslo bude: „zofatá hlava.“ Vonkajšie predstráže heslo to znajú.“

Hadšid sa uklonil, na znak zrozumenia rozkazu.

„Otrokyni povedz,“ volal Ibrahim-bej za odchádzajúcim, „aby mi priniesla čášu kávy!“

„Hadšid opustil dvoranu bejovu jakýsi zamyslený.

Na chodbe sretol Juzufa. Oba si čosi tajne šoptali a stisli si ruky.

Juzuf kývnul uspokojlive hlavou.

Rozišli sa . . .

Večer prešiel v pevnôstke ticho.

Starena doniesla pánovi kávu a bej užil ju chvatave.

Bolo pozde v noci, keď už celý harém i posádka bejova v tuhom sni zahrúžená spala.

Do komôrky Milicinej k veľkému jej podiveniu a strachu vstúpili Miloš a Hadšid. Milica bdela, jej duša zapodievala sa so sladkou rozpomienkou na Čiernu Horu.

„Milica!“ oslovil Miloš devu, „hodina osvobodenia sa blíži. Či sa odhodláš k mužnému činu?“

„Odhodlaná som i smrť podstúpiť!“ riekla, povstanúť hore.

„Nie tak, ty máš žiť a opäť svobodnou byť, ale ten, ktorý tejto noci tvoju hlavu otcovi tvojmu poslať chce, ten nech zahynie!“

„A kto čiaha na moju hlavu?“ pýtala sa dychtively.

„Ibrahim-bej, zbavitel tvojej svobody!“ odpovedal Miloš.

„Milica!“ oslovil ju znova Hadšid, máš zmužilosti, abys zotála Turkovi hlavu ešte v tejto hodine? Jedine tento čin ťa osvobodí od istej smrti!“

Miloš obejmul najprv Milicu, potom Hadšida.

„Jefreme,“ bo tak sa volal tento na Čiernej Hore, hovoril pobratim Miloš, „podarí-li sa nám s pomocou tvojou osvobodenie Milice, — budeš šťastným človekom. Prisahám ti ešte raz!“

„Chceš byť mojím osvoboditeľom?“ pýtala sa poturčenca dievka.

„Chcem za odmenu svobody v Černej Hore! Zunovalo sa mi už toto hnusné remeslo,“ odpovedal Jefrem.

„Odhodlala si sa drahá moja?“ pýtal sa Miloš Milice, „zákon ti to dovoľuje a strážne ťa k bejovi prepustia.“

„Z nás jedon,“ dodal Jefrem, „viazaný prísahou nesmie ruku vložiť na beja, ty ale to bez obrazenia svedomia učiniť môžeš, lebo on ťa chcel zabíť. Za ten čin blahoslaviť ťa bude celá Čierna Hora!“

„Odhodlaná som!“ riekla rozčulená dievka.

„Teda k činu!“ riekli oba muži a vyšli s Milicou z komnaty.

Ibrahim-bej ležal pohrúžený v tuhom sni, lebo do kávy primiešal mu Jefrem opium.

Bej spal tuho, bezcitne. Jefrem doprevádzal Milicu k jeho dvorane, i otvoril jej dvere. S trasúcimi rukami blížila sa dievka, pomstiteľka mnohých olúpených čiernohorských rodín, k spiacemu bejovi. Pochytila paloš, ktorý ležal na stole.

Deva uprela zrak k nebesiam . . .

Jedon, dva mocné seky do týla bejovho postačily, krev vystriekla na podlahu, a hlava jeho zkotúlala sa na koberec.

S bielou plachtou priskočil Jefrem, vystreliac von oknom na chodbe z pištole, a zahalil do nej hlavu bejovu.

„Pospiešme na kone!“ šoptal Jefrem a zahodiť na Milicu bejov plášť a turbán, a vezmúc sebou hlavu Turkovu, vyviedol Milicu z pevnôstky. Tu stály osedlané kone, ktoré v pár okamženiach ubiehali hustou horou k čiernohorským bralám.

Stráže, po očutí dvoch vystreliev držaly sa prísne dľa bejovho rozkazu. Každá zastavila jazdcov, ale po danom hesle, hneď jich i prepustila.

Budúceho dňa prišiel Jefrem s Milicou k zarmútenému jej otcovi Michalovi.

* * *

Čo že sa za ten čas dialo v pevnôstke Ibrahim-bejovej?

Včasne ráno pobúrila stará otrokyňa celý dom.

„Ibrahim-bej leží v svojej komnate bez hlavy — mrtvý, Milica a Hadšid zmyzli z harému!“

„To je robota Hadšidova!“ hovoril samý prvý Juzuf a zúrilo najviac zpomedi vojakov. „Za nimi sa súdruhovia, pomstíme nášho beja!“

Rozčulení Turci zvolili hneď Juzufa za vódcu, a ustanovili budúcu noc, vydať sa na cestu ku statku Michala do Černej Hory; lebo Juzuf ujistoval jich, že sa Milica s Hadšidom len u svojho otca zdržovať bude.

Strašnú pomstu prisahali Turci Milici a Hadšidovi, zpreneverilému sa súdruhovi jejich. Zanechajúc pevnôstku, pošlo dvadsať ozbrojených Turkov ku statku Michala Černo-horca. Juzuf viedol jich.

Večierkom tmavým došli Turci na blízko ku Michalovho statku. Celkom nezapozorovane umiestil Jich Juzuf do odľahlej jaskyne. Výsledok vojanskej porady bol, aby o pravej polnoci shorel statok Michalov i s ľuďmi v ňom. Juzuf vybral sa drieb na špehy a navrátiac sa, vyjavil spoločníkom svojim, že Milica s Hadšidom doma u svojho otca sa vynachádza.

„Posilnime sa súdruhovia!“ hovoril ku nim, „drieb, lež začneme dielo pomsty nad týmito Černohorskými psami!“ posmelujúc Turkov, ktorým malé obšerstvenie dobre padlo. A po tom opäť poodišiel Juzuf, prikázajúc súdruhom držať sa ticho, aby prezradení neboli.

„V tureckých šatoch vstúpil Miloš do siene, kde Milica, otec a Hadšid meškali. Milica vrhla sa mu do náručia. Otec a Jefrem podali mu ruky.

„Plán sa dobre darí!“ riekol radostne Miloš. „Dvadsať Turkov leží umiesteno v jaskyne. Teraz majme sa k činu! Všetky povrazy nech snesie družina dovedna, o hodinu môžeme jich bezpečne viazať; budú spať jako zabíť; vypili opium v káve.“

Vrúcny pohľadom do neba, ďakovala Milica Bohu za oslobodenie.

Družina Černohorcova vyrojila sa s povrazami ku jaskyne; na dané znamenie od Miloša, poviazaní boli Turci.

A keď ráno Božie slniečko svoje prvé paprsky na „Bitovnú planinu“ zasielalo, precítili sa Turci, ale jak v smutnom položení!

Bystrý Černohorský sokol Miloš, dal jich priviesť pred dom svoj na pažiť. Turci škrypali zubami, vidiac sa byť zradení. Preklýnali Miloša.

„Vy besné ohavy a potupa človečenstva!“ hovoril Miloš. „Pozrite! Blahoslaviť bude

celá Čierna Hora meno tej odvážlivej devy Milice, ktorá zbavila rodisko naše od tej krvežíznej hyeny — vášho pána Ibrahima-beja! Vidíte tú srdnatú devu? Poznáte mňa Čenohorca Miloša?

Vaše životy prepadly smrti! Vidíte tieto stĺpy — ? To sú koruny vašich barbárskych činov! Bratia, zvolal na pristojećich, vezmite vaše obete!

O malú dobu, postrielení boli všetci.

Po tejto udalosti vybrala sa Milica s Milošom do Cetinie. O jej hrdinskom čine dozvedela sa kňahyňa, ona chcela túto hrdinskú devu poznať. Milica vyprosila u kniežaťa omilostenie Jefrema, pomocou jehož sa zo zajatia oslobodila.

Omilostený Jefrem vybral sa s Milošom a početnou družinou ešte raz do pevnôstky Ibrahim-bejovej.

Miloš vydobil ju a všetky poklady bejove pobral, z ktorých hojnú čiastku obdržal Jefrem, a istú čiastku stará otrokyňa za odmenu, že Miloša postreleného pečlivo opatrovala.

Na statku Michalovom rozdával Miloš ozbižaným Černohorcem z pokladov bejových, on a Milica nepodržali pre seba nič, iba onen paloš, ktorým Milica bejovi hlavu odčala, na pamiatku.

Jefrem, opäť čo navrátená blúdna ovca, žil na statku Michalovom, až konečne vytiahnul do boja proti Turkom.

O pár časov slávil Miloš svoju svatbu s Milicou. Žijú si medzi bystrým národom Černohorským blažene a šťastne.

O Milicinom hrdinskom čine vie rozprávať i malé černohorské dieťa. Pieseň národnia ju zvečnila.

Ján Bielecký.

Poľská národnia povest.

Od Slovackeho.

I.

Nočnia výprava.

Odkryjem prameň knihovne zastretý,
Žriedla bohatstva v zaprášenom ráme.
Čítam. — — Jak divo ten jazyk umretý

Perom v postavy neživé sa láme!
Jazyk i myseľ celly zákoníka
Hrdzavá spona do knihy zamiká.
Či tu vyhrabeš diela Gedymínov?
Či hlas Žigmundov sta echo ďaleký?

Sú to jak sfíny tie ubehlé veki,
 Mluvia pohádku temnú dnes pre synov.
 Nachodím slová: „kraj náš došiel štítu —
 Chýliť sa musel.“ Preč s myslou satana!
 Pamäť v ďalekých vekoch zatáraná
 Nech zdremne. — Okno otvorím v klástore —
 O jak pokojný to povev blankytu!
 Tam v dialke vlní s' klasov zlaté more
 A tu kláštora šumia temné lipy!
 Mysel sa teší šumom lesov vňadných,
 Keď pohrobila pamäť časov dávnych — —
 Tak som veselý sta besedník zpitý.

Snom je ten obraz. — Mysel sa hráva
 S nešťastím, hrôzou, bezvládna, bez smeru.
 Kde som? . . . Aj, to sú múry Vestminsteru!
 Tam izba parov, — a tu Temža hmlavá
 Pohŕda slnkom. — Poprebíham chmúrny
 Ten palác mŕtvych s prestrachu pocitom,
 Ja sám sta mŕtvý dnu bol som v hrobe tom.
 A oni žili. — Nepozrel som v urny —
 Vybehnem — viacej nepôjdem v tie steny!
 Ale samotný vraciam sa deň po dni,
 Tlačím kraj skálím hrobovým dláždený.
 Ktoré zatláča pútnik nesmyslný.
 Ti, čo polahli v tých hroboch do kola,
 Válcili núdzni s nezdoľnosťou vrahom;
 Chodili spešne ku prahom kostola,
 I umierajúc kládli sa pred prahom. —

S divou rozkošou, nápis málo znaný
 Ništím do konca nôh mojich stopami;
 I cítim rozkoš, keď tieň môj ztrhaný
 Hrobovým sieňom nedopustí tieňa.
 Šialený! túžiť pod svätostropami
 Nemajúc v duši teplého plameňa!
 Ztáraný — sadnem na odlome skaly,
 Smutná sa povest' v pamäti rozvíja!
 Čítal som v knihách, obrazy tie mali
 Motto: „vlast' zradil, a zrada zabíja.“

V kronikách najdeš povest' zastaralú,
 Z kronik čerpané ťahy i kolory.
 Už Zigmund August v hrobe zložil hlavu,
 Na tróne sedel kráľ Štefan Báthory.
 Cudzinci kradli šľachty polskej slávu!
 Vonkovské táto obsadila dvory.
 Čo bolo krajne? — nezkreslím od razu,
 Aspon jedon tieň nalíčim obrazu.

Pán Brezan v krásnej mešká okolici!
 Vo dvore ramená rieka hrad objala;
 Nad bránou kláštor, v múrach zákoníci.

Ďalej — káplica blachkrovom blyštala.
 V jeho nenajdeš rôznosti svetlici
 Od zlatých komnat, kde Bona meškala.
 Pán Brezan lúbi po kráľovsky bývať;
 Čo kráľ má poľský, môže i šľachtic mať.

Podlahy vzorom vlaským mramorové,
 Na stenách sriebrom tkané adamasky;
 Lampy strielajú jas alabastrové.
 Zo zlatých rúček, len tak pre hračky
 Trieska von voda milou vôňou ruží,
 I nazpät dažďom brillantovým padá.
 Pár bláznov verne na mihnutie slúži,
 Rozkaz na tvári pána svojho hľadá.
 Ináč nerušia pána dumu dlhú:
 Zpodleným tvorom Bôh odoprel mluvu!

Pán Brezan hlučne držiava besedy,
 Sedí za stolom skôstne obťažným;
 V zlátistej šate ale stenoblady,
 Nevola lieta čelom zachmúreným.
 Možno, beseda trpenie ukojí!
 Veď už od týždňa šľachtu kŕmi, pojí.
 Teraz na čele pozbyl zvyklej dumy.
 Desiatyraz už zhmely vivaty,
 Veselej šľachty ozvaly sa tlumy,
 Smiechom, rozmluvou, zavznely komnaty.
 Už víno slabšie premáha rozumy
 Jednej dost iskry a oheň vypáli.
 Brezan hovorí — šľachtici povstali.

„Bratia! na chvíľku ztíšite hluk veselý —
 Slúchajte pilno a ja v krátkom slove,
 Vyjadřím vám vec, prednesiem kam cieľ;
 Nech potom každý svoje zdanie povie.

Počujte! šľachtic obrazil ma podlý.
 Pred kráľa som šiel, no nebláhal lásky —
 Akta processu na krátko rozhodly:
 Ja som bol vinným! — vinným bol Sieňavský!
 A z očí v oči tam pred kráľom zjavne
 Videl som vraha, — nie darmo pred nim stál,
 Prijal odmenu — pochválil ho náš kráľ,
 Na mňa nepozrel, i odpravil chladne.

Štefan — kráľovi čože to napadá?
 Panovať chce snaď sta nemecké knieža?
 Z tisícich stlpov vidže sa i skladá
 To panstvo naše sta gothická väza;
 Jedon sa uhne a celý zletí strop,
 Stavisko spadne, celé sa rozkruší.
 Ja sa uchýlim! Nech ma hrom zahlusí,
 Stavanie padne — mne to len bude hrob

Hej, šlachta! — znáte Bieleckého Jána?
 Dávnej v nevoli hnil u Bisurmana,
 A dnes sa s pánni v jednom stavia rade.
 Sta kráľ údelný v darovanom hrade!
 A keď sa zámky váľajú pod hromom
 On podprel domu padajúce steny.
 I tak spokojný medzi nimi žije,
 I tak šťastlivý, že nad jeho domom
 Čo jar to bociaň nové hniezdo vije.
 Lež teraz z hniezda vyplaším ptáčinu,
 Rikom i dymom, iskrami v plameni!
 Bratia, noc vidná! — Svolaťme družinu!
 Čujem, Bielecký dneská že sa žení.
 Dokiaľ sa vráti — prisahou dopoviem,
 Dom zborím, spálím, grunt domu zaoriem!

Mädom i vínom, úctou rozihraný
 Tlum šlachty povstal s prisviedčavým vreskom.
 Bol by si videl, jakým čudným bleskom
 Mihaly v tlume drahé aksamity,
 Zlátisté pásy i jasné župany;
 Jak povievaly brillantové kyty,
 I tmily oko rôznymi krásami.
 Blesk tomu rovný, keď deň súdny slávu
 Víchrom roznesie nad sveta časami;
 Stromovie lesov k zemi zchýli hlavu,
 Víchrov, tisíce rastlín smieša, vitia
 Kvetov a listu poplynú potoky;
 Hry bariev čudné ľudský zrak zachytia.
 Šum milý, čudný, strašný i hlboký!

Šlachta sa rúti — jačí rehot koní,
 Peším pán Brezan porozdáva faky;
 Most zámku pevný pod kopytom zvoní,
 Ďalej cez polia, cez ubité šľaky!
 Víno zahrieva, pomsta pospech radí.
 Poodchádzali. Nech jich Bôh sprevadí!

II.

Veselie.

V Brezan-mestečku v kostole pri fare
 Blyští sa obraz. — Mohutné organy
 Striasajú plné hrobocov piliare.
 Po stolcach jasné mihajú župany;
 Tam zožlknutý, kníh, pergament starý,
 Tuto sanktuar zlatom malovaný.
 Oltár, zdobený kvetmi voskovými
 Sluha čalúnmi kryje bohatými.
 Svat i družbovia vystúpili strojno,
 Prisaha zneje z mladého úst páru.
 S odkrytým čelom, Ján Bielecký zbrojno,

V husárskej šate, v ocelovom lesku,
 Jako do bitvy klakol ku oltáru.
 Hladí na mladú okom plným blesku.
 Na mužských prsách, kde železo jasá,
 Od lubej v milú dané upomienku
 Trasie sa pierko z ruže i barvienku¹⁾
 I tre lístkami; bo srdce zatriasa
 Silným úderom kleľbu prs mohutných.
 A ďalej! — svatov, družbov rad slovutných —
 A ďalej! — bratia husára, junáci —
 A ďalej! služba v veľkom stojí kole —
 A ďalej! — ľudu zvedaví diváci!
 Pekný to vidok, keď pred vrahov tlumom,
 Rozvinú s' krýdla na barkách sokolie
 I jako ptáci hľušia krýdel šumom.

Ale mladucha jako je ubraná?
 Trudno opísať nádheru sobášu!
 Jej šata mala dvojbarevnú krásu:
 Blankytnou jedna jasala sa strana,
 Bo také muža pole herbu bolo;
 A na hodbávu tom blankyte skvelom
 Lesklos srieborné mesiaca polkolo —
 Hviezda a šisak so pštrosovým perom.
 A druhá strana sukne šarlátová,
 I herb mladuchy šitý na šarlate:
 Sriebristý strmeň i zlatá podkova.
 Pekná to šata k takej svečí šate,
 Keď stud devinu tváričku poleje!
 Jej oči slzia, jej rúčka sa chveje,
 Celá postava trasie sa, pochvieva,
 Bielušké lono vzdychami odpiera
 Mladistvú ružu nevinu záruku,
 Keď vychýlená tkla sa prs obluku.

Prečo je smutná? Hľaď, na vôd lazure
 Kvet sa v zrkale hladiny nazerá;
 Sta oko žiaria nebies belaviny:
 Kvet túli hlávku do vln si jazera —
 Chúďa lalija vodnia tuší búre —
 Kvet cíti — ona — má pocit kvetiny.

Z chrámu veselné tlumy sa vrátili,
 Hudci zahráli, zhmely výstrely,
 I pochodňami Kozáci svietili.
 Noc je mesačná, vidná sta deň biely.
 „Stojte!“ zavola prvý svat, pred nami.
 Nevidím domu. Veď cesta tadeto

¹⁾ Barvienok = barvinek, nie len v polštine, ale i v šarištine a spištine prichodiaci výraz pre zimzelie, v lipovskom nárečí „brništok“ zvané.

Ku tebe Jane! Pre Boha, čo je to?
 Či dom tvoj zmizol? Či ma to sen mámi?
 Ale nie — vidím — tamto oné pluhy,
 Sedliak ostatniu medzi dooráva —
 Sotvá vyriekol, beží jedon, druhý.
 Hladí — neverí. Sám Ján stane, slúcha,
 Zbladne — skrúti sa i hosťov necháva;
 V tume nastala tichosť desná, hluchá!

Ján sa navrátil. Sta prudký blesk hromu
 Šaty sú na ňom krvou dostriekané.
 Bladý a strašný pred ženou zastane.
 „Anna, ó Anna, vráť sa! Nemám domu!
 Nemôžem s tebou — lešť strašná, deslivá,
 Znesiem nešťastie, no nie lsti pohromu!
 Mňa viac domáce šťastie neomámi!
 Vráť sa, ó Anna, ty budeš šťastlivá —
 V tvojom objatí zmrŕvel bych slzami.
 Ja nemám domu! . . . Zachvel i spial koňa,
 I pláň široká kopytom zastóna.

Pozajtra ráno, narástla mohyla
 Nad starcom, ktorý grunt medzi dooral.

Bielecký zmizol — kam? — nik sa nedoznal.
 A za ním žena pokoru nosila.
 V jej srdci žiaľu rozjiedla sa rana.
 Po sne veselí nastúpil — plač vdovy.

Keď prvá rosa zletela za rána,
 Kde stál dom Jána, škovránok včasdnový,
 Vzletel nad brázdy preoranaj roli,
 Nôtiac pieseňku smútku i nevoľi.

III.

Maškarný ples.

Úbohé sú to šľachtické komnaty,
 Skromné jak niekedy predkov našich žitie;
 Steny drevené, po stenách obitie,
 V rôznych podobách na chinské formaty;
 Strašné sta máry kvetami pokryté,
 Zčernelé z rámov hľadia antenaty, —
 A pred obrazom zškúpaných lám plamene,
 Kde Matka Božia v hviezdnom diademe.

Noc nadchodila, mrak zapadal šarý;
 Len tíše budí večernej hodiny
 Svojím váhadlom stroj hodín prastarý.
 A na dedine, lipy, topoliny
 Šumely smutne — a pomedzi špáry
 Svřčok si svřkal — i pes stráž rodiny
 Pri vrátoch dvora chríplave zabrechá,
 Keď vetrom zašumí blízkych stodôl strecha.

Anna sedela — pri nej otec starý
 Otvára Svätých považné životy,
 Číta — i viera rozleje po tvári
 Spokojnosť, sta dážd' jaseňný na nivy;
 Trudnosť zamieňa s pocitom tesknoty,
 Slzy sa zmenia na plač neškodlivý
 Na plač deťata, keď tak rozkvílené,
 Beží za matkou — za kraj chytá šaty.

V tom zaštekali chrtani zbudené,
 Rýchle sa dvere otvorila komnaty —
 I vskočí šaško — na hlave čiapku mal
 Zo samých zvonkov obšitú v galóny,
 I riekol: „Niech będzie chrystus pochvalony!“
 — „Na vieki viekov,“ stavec odpovedal.
 A šaško zrobiač komplement zas nový,
 Rečie: „Sieniavsky, pán môj na Brezanych
 Dnes ma posielala po paniach i pánoch:
 Zajtrá vás prosí na svoj ples maskový.
 Zajtrá sa všetko do zámku prirají.
 A všetci v divné ubraní maskary!“
 — „Ha, preč mi z očí!“ zkríkne Čašník starý.
 „Preč! — pán z našich slz tvoj si posmech strojí?
 Preč, lebo prisam. . . .“ zasekol i padal
 Na blízke kreslo zmožený nemocou,
 I hnevu blesky odstrielať nevládal.

Strašná to bola chvíľa, pred polnocou
 Okolo počut kohútov vrešťanie,
 Štekot chrtanov, čo pri bráne striehli.
 Izbou zavznelo mohutné klopanie,
 Z novu sa dvere v závesách rozbehly,
 V nich bladý človek, lež na privítanie
 Ježiša meno, jako zvyk, nechválil.
 Baliček husto pečadmi viazaný
 Položiac na stôl, rýchlo sa oddialil.

„Dečrko! v pečadi Jána herb rezaný!“
 Vykríkol stavec, pečade rozrazil,
 I nájde slová! „Buď na plese Anna!“
 Pod kartou šata, draho vyšívána,
 Pod ňou zo zlata prefažké refazy,
 Brillanty s jasom sta slnko iskravým,
 Perly v Basore ďalekom lapané.

Anna pozrela, zbladla: „Bože pane!
 Smiluj sa, smiluj, nado mnou i nad nim!“

Podivný obraz pred očami stáva. —
 Či Žigmund z hrobu vstal a na trón sadá?
 Či Venecia, čo po mori pláva,
 Do Poľska nesie karnevalu zjavy?
 Jako Báthory slavnou Poľskou vláda,
 Poliak sa bije, nepozná zábavy.

Snom sa mu zdajú rozkošné Brezany
Aj, to sú zlaté Krakovské komnaty.
S pozlátenými bohaté stenami,
Kryté atlasom, drahými blavaty.
Služba kráľovská! — na vlas jako ona . . . .
Šaty má čudné, pristrojené tváre.
Vošli do sály. Ale kde je Bona?
Možno otravu podáva Barbare!

Hostia sa snujú pomedzi kolumny.
Uzreš tu všetky zvyky i národy.
Hlad, tamto perom blýska Hišpán dumný,
Vážne i pyšne kráča syn svobody,
S krížom na prsách, staby križiak starý,
Prstom preberá po strunách gitary.

Tam zase v čiernom závoji devica
S ružovým vencom, — a pri nej mládenec.
Oboch obličaj kryje nátvárnica,
Oba sú, poznať, z vysokého stavu;

Ona sbierala v Neapoli veniec,
On sa narodil v Ríme oceanu¹⁾.
Piesne tichých vín ho ukolísaly
I zámer v jeho srdci mladorodý,
I hodil slubný prstienok do vody,
Zasnúbil more, i jak Tasso žiali.

V jednu sa stranu sbehne tłum plesový;
Divná tam maska, divné jej úbory!
Kašmírska šata v čudné šitá vzory;
Od šaty bije jasot diamantový,
Vo vlasách tonú prepasky s koraly. . . . .
Šum sa veľiký rozlahne po sáli. —
Kto je tá maska? — Sám kráľ náš Báthory
Nemá tak veľkých brillantov v Krakove
V pokladách dvorných —! Kto je tá devica?
Marná zvedavost, pod maskou jej líca,
A ona — nemá slovička nepovie.

(Dokončenie nasleduje).

FEUILLETON.

Výprava do hôr.

Od *L. N. Tolstova.*

(Pokračovanie).

VII.

Jazdili sme už vyše dvoch hodín. Zala ma zima triasť a mihalnice zklaňaly sa k spánku. Z tmavého šera vyzeraly tie isté nejasné predmety: v nevelkej vzdialenosti čierna stena a pohybujúce sa škvrnny; práve vedľa mňa ubiehal sivko, ktorý, ohánajúc sa chvostom na všetky strany, roztahoval veľmi zadnie nohy. Na sivkovi sedel muž v bielom čerkeskom odeve, na chrbte majúť pušku v čiernom plstennom púzdre; z iného púzdra vyčnievala biela hlaveň pištole. Horiaca papírosa ožiarovala mohutné fúzy, bobrový limec a ruku v rukavičke. Nahol som sa k hlave koňovej, zavrel oči a zadumal sa na niekoľko minút; známy dupot a šumenie zrazu ma opäť vyrušily: obzerám sa — i zdá sa mi, že stojím na tom istom mieste, ale čierna stena, ktorá bola predo mnou, že sa chýli na mňa, lebo že stena tá stojí a ja že nezadlho na ňu narazím. V tej chvíli zarazil

ma ešte silnejší, blížiaci sa hukot, ktorého príčinu nemohol som drieb uhádnuť: bolo to hučanie vody.

Prišli sme do hlbokoj kotliny a priblížili sa k horskej rieke, ktorá bola práve rozvodnená²⁾. Hluk stával sa silnejší, porosená tráva hustejšia a vyššia, krovie nasledovalo za krovím a obzor veľmi sa úžil. Časom vyšlahly na zamračenom hrebene hôr na rôznych miestach jasné vatry a ihned zase zmizly.

„Prosím vás, jaké sú to ohne?“ šoptám do ucha Tatárovi, ktorý vedľa mňa jazdil

„To nevieš?“ odpovedal.

„Neviem.“

„To je na týke priviazaná slama, z ktorej skoro vyšlahne plameň.“

„A prečo?“

¹⁾ Benátky.

²⁾ Na Kaukaze vystupujú rieky zo svojich brehov v júli.

„Aby každý vedel, že prišli Rusi. Sotva rozžiaria sa tie ohne,“ doložil so smiechom, „rozliadne sa po dedinách: — ai — ai, nepriateľ ide! A každý povlečie, čomá najlepšieho do hôr.“

„Či snad už vedia v horách o našej výprave?“ pýtal som sa.

„Jakby nevedeli! Veď to vedia: náš ľud je už taký!“

„Teraz pôjde i Šamil do poľa?“ pýtam sa znovu.

„Nie,“ odpovedal Tatár, krútiac hlavou. „Šamil do boja nepôjde: Šamil pošle svojich nai-¹⁾bov a sám ako komín pozerat bude zhora na boj.“

„Býva ďaleko z tade to?“

„Neďaleko. Tam, hľa, na lavo asi desať verst.“

„Jako to môžeš všetko vedieť?“ pýtam sa ho, „či si tam asnaď bol?“

„Bol; všetci našinci boli v horách.“

„A videli ste Šamila?“

„Nevideli. Šamila našinec neuzre. Sto, tristo, tisíc strážcov rozostaveno je okolo a Šamil je v prosriedku!“ doložil, tvariac sa pritom veľmi potmelúsky²⁾.

¹⁾ Nai-¹⁾bovom menuje sa každý, komu vodca kav^k azských povstalcov Šamil nejakú záležitosť k prevedeniu sveril.

Obrázky z Italie. — Far niente.“

Pozrúc hore, pozoroval som, že sa nebo na východe jasní a požiary nížia; ale v úžlabine, ktorou sme tiahli, bolo tmavo a chladno. I vyšlahlo v nočnej tme neďaleko pred nami niekoľko plameňov; zároveň začícaly kule a velebným tichom ďaleko rozliehaly sa výstrely a hlučný prenikavý krik.

Bola to nepriateľská piketa.

Tatári zkrikli, vystrelili na zdarboh a rozprchli sa.

Všetko zamlklo.

General zavolał tlumočníka.

Tatár v odevě čerkeskom prijazdil i hovorili spolu po tichu a polohlasite dosť dlho.

„Plukovníku Chasanov! Rozkážte, aby sa utvorila reťaz,“ hovoril general tichým, tiahlym, ale srozumiteľným hlasom.

Vojsko pritiahlo k rieke. Čierne hory ostaly nazad; svitalo. Blankyt nebeský, na ktorom sotva pozorovať možno bolo bladed hviezdičky, zdal sa vyšší, lež inokedy; jutrenka zažiarila

jasne na východnom nebi; svieži chladný vetriček povieval od západu a belavá hmla jako para vznášala sa nad šumiacou riekou.

²⁾ Dlho vzdoroval Kavkaz Rusom; po celý rad rokov nádobno bolo týmto povstanie za povstaním

VIII.

Vodič ukázal nám brod; predvoj jazdy a za nim general s družinou prechodil na druhý breh. Voda siahala koňom až po hrud', neobyčajnou prudkosťou valila sa medzi bielymi skalami, ktoré z vody kde tu vyčnievaly a okolo nôh koní tvorila penivý vír. Kone lakali sa šumu vody, zdvíhali hlavy, strihali ušima, no zvolna a opatrne stúpali proti prúdu po nerovnom dne. Vojaci, ktorí na vozoch sedeli, zdvíhali nohy i zbraň.

Vždy asi dvadsať peších, v košeli, chytilo sa za ruku a držiac nad vodou pušku, na ktorej zavesený bol uzol so šatami, s patrným namáhaním vzpierali sa prúdu.

Delostrelci na koňoch s veľkým krikom vhánali svojich koníkov do vody. Delá a zelené vozy, ktoré časom unášala voda, rachotily po kamenitom koryte; no dobré černo-morky tiahly svoj náklad, penily vodu a s mokrym chvostom i hrivou vystupovali na profajší breh.

Keď bola preprava dokončená, zamyslel sa general a čelo jeho pokryly chmáry; po chvíli obrátil koňa a uháňal s družinou širokou rovinou, obklúčenou lesom, ktorá tiahla sa pred nami.

Kozáci na bystrých koníkoch utvorili retaz pozdlž lesa.

V lese zjavil sa pešiak v odeve čerkeskom a v čiapke, druhý . . . tretí . . .

„Hľa Tatári! hovoril jeden z dôstojníkov.

Za stromom vystúpil kúr . . . rana, druhá . . . Naše časté výstrely prehlušujú nepriateľské.

Len zriedka dokazuje kula zvukom podivným, letu včely podobným, okolo nás letiaca, že nestrielame sami. Pechota rychlým pochodom a delá v cvale vriadily sa do reťaze: už otriasajú vzduchom hrubšie rany z diel, kovový zvuk dopadajúcej kartáčovej kule, hvízdanie raket, treskot zbraní.

Jazda, pechota a delostrelectvo ukazuje sa na všetkých stranách dosť rozsiahlej ro-

viny. Kúr z diel, raket a pušiek spojuje sa s hmlou a rosou i tvorí zelenkavé chmáry.

Plukovník Chasanov pricválal ku generalovi, i zastavil zrazu koňa.

„Vaša excellencia!“ hovoril, vzdávajúc rukou poctu, „či má hnať jazda útokom? Ukazujú sa zástavky.“

I ukazoval bičikom na jazdcov tatárskych, pred ktorými uháňali dvaja na sivkoch s červenými a modrými zástavkami.

„S Pánom Bohom, Ivane Michailiču!“ odpovedal general.

Plukovník obrátil koňa, zňal čiapku a zvolal:

„Urrá!“

„Urrá, urrá, urrá!“ rozlieha sa v radách a jazda valí sa za nim.

Všetko pozerá napnute v tú stranu: zástavka, druhá, tretia, štvrtá . . . zmizla . . . Nepriateľ nevyčkajúc útok, skryl sa v lese a začína ztade strelbu z pušiek. Kule hvízdajú častejšie.

„Quel charmant coup d'oeil! (Jak rozkošné to divadlo!)“ hovoril generál, i poskakoval zľahka po anglicky na svojom útlohom vraníkovi.

„Charmant!“ odpovedal major a švihol koňa bičikom, pribehnúc generalovi.

„C'est un vrai plaisir, que la guerre dans un aussi beau pays. (Vojna v zemi tak krásnej je opravdivou rozkošou.) Et surtout en bonne compagnie. (Obzvlášte v dobrej spoločnosti),“ dodal general, prívetive sa usmievajúc.

Major sa poklonil.

V tom okamžení zafičala okolo nás nepriateľská kula. Na zadku ozvalo sa stenanie raneného.

Toto stenanie dojalo ma tak podivne, že obraz bitky zrazu ztratil pre mňa všetku vňadu; no okrem mňa nik si to ani nepovšimol. Major smeje sa z chuti; iný dôstojník opakuje celkom pokojne slová začatého rozhovoru; general pozerá v opačnú stranu a

udusovať. Keď r. 1834 vodca odbojných kmenov kavkazských Gamzat-bek úkladne bol zavraždený, vystúpil na javisko podvodca jeho Šamil. Roku 1840 usadil sa v čerkeskom meste Dargi: tu začína skvelá doba odbojnej jeho činnosti, o ktorej dočítať sa možno podrobnejších správ v Sovremenniku, roč. 1859.

spokojne sa usmievajúc, hovorí voľačo francúzsky.

„Či máme odpovedať na jich výstrely?“ pýta sa veliteľ delostrelcov, pricváľajúc na koni.

„Nastrašte jich trochu,“ odpovedal lahostajne general i zapaloval si cigaru.

Vatrena sa sriadila i započala strelba.

Zem dunie, plamienky vyšlahujú ustavične a kúr, v ktorom ťažko rozoznať možno bojovníkov, okolo vatreny sa pohybujúcich, zakaluje oči.

Devina nachádza sa v krížovom ohni.

Plukovník Chasanov pricváľal opäť a na rozkaz generalov poberal sa do dediny.

Hluk bojovný rozlieha sa znovu a jazda ztratila sa v oblakoch prachu.

Velkolepé to divadlo!

Jedinká vec kazila mi, ktorý som sa v boji nesúčastnil, všeobecný dojem. Zdalo sa mi, že sa boj vedie jakosi na slepo, že marný všetok ten ruch, ten krik, to nadšenie. Mimovoľne tanulo mi na misli porovnanie, že to všetko vyzerá, jakoby neкто sekerou naprázdno rúbal vo vzduchu.

(Dokončenie nasleduje.)

Hrobitovy Parsov.

Parsovia, potomci to Peršanov, žijú roztratení v prednej Indii v Azií, počtom asi 70.000. Najviac nachodí sa jich v okolí a meste Bombay; tu jich je asi 50.000 pohromade. Národ tento pridrža sa v náboženskom ohľade učenia Zoroastra, ktoré obsažené je v svätých knihách Zend-Avesta. Majú jednobožstvo, vzývajú však i oheň a ostatnie živly sveta, jako zem a vodu, ktoré sú jim tiež symbolami božstva. Čo do vzdelanosti, stoja medzi všetkými indickými národami Europejčanom najbližšie. Hovorí zvätsa i anglicky a pestujú túto reč i v školách po pri svojej materinskej, ktorúžto posledniu nadovšetky si obzvláste vážia a milujú. V prítomných riadkoch vzali sme si za úlohu, opísať spôsob a obyčaj, jako Parsa svojich milých pochováva; robíme to preto, že táto obyčaj sa len u Parsov nalezá a už od viac stoliet udržiava.

Na utešenom nábreží zátoky Bombay, obydlenom zvätsa len Europejčany a zámožnými tamorodci, leží v úzadí vrštok Malabar, na jehožto vrcholci, u prosred prekrásnej zahrady pozorovať vážam podobné budovy, tak zvané dakmy čili väže mlčanlivosti. Sú to hrobitovy Parsov, ku ktorým prístup je Ne-parsom celkom zavretý, tak že len veľmi zriedka podarí sa cudzincovi nazrieť do týchto svätých pokoja, posadených najrozmanitejším krovím, palmami a cyprusami. Ponad spomenuté väže mlčanlivosti dvíhajú sa do hora ešte i tri modlitebnice, či tak zvané sagry.

V najväčšej z týchto modlitebníc horí svätý oheň, ktorý vo dne v noci ustavične udržujú, kladúc naň vôňne drevo a vôňne kadidlá. Odtiaľto je najkrajší výhľad na mesto Bombay, ktoré medzi kokosovými palmami je jakoby ukryté, potom na prístav a na zátoku, pri svetle slnka sfa ohnivá žiara sa ligotajúcu.

Spomenuté väže mlčanlivosti, počtom päť, nie sú v našom smysle slova vážami, ale len také massívne múry, také valce (cylindre), robené z čiernej tvrdej žuly a obťahnuté bielou skalinou, pevné na tolko, že vydržia a prečkajú stolačia. Najvätsia je asi 25 stôp vysoká a 40 stôp široká. Najstaršia má už vyše 200 rokov. V prosred každého tohoto valca, nachádza sa asi 6 stôp veľký otvor, ktorý vedie na dol do podzemnej, pivnici podobnej, dutiny, ktorá sa pod múrami nachodí. Z tejto dutiny vedú na von štyri kanále, pri výtoku drevenným uhlím naplnené. Pri vrchu väže kolo otvoru, stoja kolkolom vo troch radoch korytám podobné, kameňné a celkom otvorené nádoby, opatrené rynkami do otvoru väže obrátenými, počtom 72. Sú to truhly pre mrtvoly. Miesto toto uzavreté je oku ľudskému celkom, len hrobári či nosičia, majú prístup ku vážiam a nádobám. Kto ale na tieto väže svoj zrak upre, tedy kolom nich, pri vrchu, už z ďaleka pozoruje čierne, staby zkamenelých ptákov sa skladajúci veniec. Sú to opravdu supi na tarasy väže kolom do kola nepohnute sediaci, avšak nie zkamenelí,

ale opravdu živí. (Supi, jako známo patria medzi dravých ptákov, sú veľmi veľkí a živia sa mreinou. Všetci obrátení sú tvárou k nádobám, jakoby nad nimi stráž držali.

Práve približuje sa pohrâbný pochod. Rodina a známi zomrelého už asi v 30-krokovej dialke zanechali mrtvolu a utiahli sa do modlitebnice ku poslednej nábožnosti za zomrelého. Hrobári ale vezmúc mrtvolu do väže, uložili ju do nádoby, jedného alebo druhého radu, dla toho, či bol zomrelý mladý alebo starý a či bol mužského alebo ženského pohlavia. Sotva sa vzdialili nosičia mári s rúchom, čierny veniec väže začne sa hýbať, hltaví supi zdvihli sa do hora a vrhli na mrtvolu, z ktorej v niekoľko okamženiach neostala len kostra. Nažratá háveď zaujme predošlé miesto, sedí zas a čaká nepohnuto jako predtým na novú korisť. Niekoľko týždňov neskoršie, hodia hrobári pozostalú kostru do väžovej hĺbky ku predošlým a po zomreleť niet viac stopy, len tam dolu v kostnici.

Pýtame-li sa vzdeleného Parsa, prečo svojich milých takto a nie inak pochováva, udá nám za príčinu jeho náboženskú zásadu, ktorá prísne nakladá: aby porušenie berúce

telo človeka neprišlo do styknutia so zemou, vodou alebo ohňom, symbolami to božstva a jich nepoškvnilo. Nahí prichádzame na svet a nahí musíme ho i zanechať. Pre túto príčinu, ano i zo zdravotných ohľadov, vystavujeme mrtvoly zomrelých na nadzemské obydlia na vršky a väže a kladieme do otvorených nádob, nie preto, aby jich supi sožrali, ale aby čo skôr porušenie vzaly a žiadneho živého tvora nepoškvnilo. Supov posielajú božstvo a tieto mrtvolu istotne prv strovia, lež milióny červíkov, jestli by sme ju do zeme boli pochovali. Zo zdravotných ohľadov naplňujeme i odtoky kanálov dreveným uhlím, aby očistilo vodu, ktorá naše kostry vo väžovej hĺbke umýva a na to von odteká. Jako za živa žijeme pospolu, tak chceme i po smrti spoločne ležať, starý s mladým, chudobný s bohatým. Kostí všetkých dosiaľ v Bombay zomrelých Parsov sú v týchto väžach pohromade.

Tolkoto Parsa.

Naše oko, pri všetkej tejto zdravotnej výhode, obráti sa od neludského tohoto spôsobu pochovávania. Ano, pri pomysle na supov, nažratých ľudským telom, telom našich najmilších, zmocní sa nás hnusoba a ošklivosť.

Magurský.

Podivná udalosť.

Povešť od Ivana Turgenieva.

(Pokračovanie.)

Rozlúčil som sa so starenou a vrátil sa do hostinca. Nepochyboval som, že ma zamýšľa oklamať, za blázna mať, ale jakým spôsobom? . . . to budilo moju zvedavosť. S Ardalionom prehovoril som len dve tri slovâ.

„Pripustila?“ pýtal sa ma, stiahnuc obočie, a na moju prisvedčivú odpoveď skrikol: „Baba — minister!“

I začal som dla rady „ministra“ vyberať si medzi zomrelými. Po dosť dlhom váhaní a kolísaní, ustálil som sa konečne na jednom dávno zosnulom starčkovi, Francúzovi, ktorý býval mojim náčelníkom. Nevybral som ho preto, žebych býval k nemu zvláštnu náklonnosť cítil; no celâ jeho postava bola tak originálna, tak proti všetkým súčasným figurám, že napodobniť ju bolo úplne nemožno. Mal

ohromnú hlavu, nazad česané husté vlnité biele vlasy, husté čierne obočie, zahnutý háčkovitý nos a dve veľké bradovice barvy fialkovej v prosriedku čela, nosil zelený frak s kovovými hladkými gombíky, pásikovanú vestu so stojácim golierom, pod ňou čipkastú bielizeň a na rukách manžetky.

„Jestli mi on ukâže môjho starého Des-séra,“ pomyslel som si, „nuž, tak nádobno mi bude uznať, že je čarodejník!“

Pri obede vypil som dla rady stareny sklienku vína, najlepšieho druhu dla udania Ardalionovho, ale s najsilnejšou chuťou páleného korku a s hustou usadlinou sandálu (lignum sandalum) na dne každého pohárku.

Práve o pol ôsmej zastal som pred domom, v ktorom som bol hovoril s Mastridiou Karpovnou. Všetky okenice boli zavreté, no dvere boli otvorené. Vstúpil som do domu, i poberal som sa po schodoch do prvého poschodia, a otvoriac dvere na ľavo, nachádzal som sa, jako mi bola hovorila starenka, v izbe celkom prázdnej, dost priestrannej; lojová sviečka, na podokenici postavená, mdlo ju osvetľovala; pri stene, naproti dverám, stála pletená stolička. Utriel som sviečku, ktorá poriadne ohorievala, zasadol na stoličku a čakal som. Prvých desať minút prešlo dost skoro; v samej izbe nemohlo nič pútať moju pozornosť; ale ja počul som každý šumot, pozorne hľadeli som na zavreté dvere . . . . srdce mi bilo. Po prvých desať prišlo iných desať minút, pol hodiny, trištvrté hodiny — ale keby sa len nečo bolo pohlo! Nekolko ráz zakašľal som, abych dal vedieť o svojej prítomnosti; začínal som sa núdiť, zlobiť: takto byť napálený, prevýšilo všetok môj dômysel. Už chcel som povstať zo stoličky, a vezmúc sviečku z okna dolu stúpať . . . Pozrel som na ňu; knôt opäť veľký nahorel; ale odvádzajúc svoje zraky od okna ku dverom mimovoľne som sa zachvel: opierajúc sa o tie isté dvere, stál človek. Tak čerstvo, obratne a bez šumu dnu vstúpil, že som nič nepočul.

Mal jednoduchú modrú kajdu; zrastu bol stredného a dost hmotného tela. Zastréiac ruky nazad a zkloniac hlavu, zahľadel sa na mňa. Pri tmavom trblietaní sa sviečky nemohol som dobre rozoznať jeho ťahy; videl som len kosmatú hrivu spletených vlasov, shrnutých na čelo a hrubé zľahka zkrivené rty a smarové oči. Chcel som s ním prehovoríť, ale pripomnel som si napomenutie Mastridie a zahryzol som si rty. Dnu vstúpivší človek hľadeli na mňa ustavične, i ja hľadeli som na neho. A podivno! V tom istom okamžení pocítil som jakoby strach a jako na rozkaz začal som hneď myslieť na svojho starého náčelníka. Neznámy stál pri dverách a dýchal násilne, jakoby sa na nejaký vrch škriabali alebo farchu dvíhal, a oči jeho jakoby sa rozširovaly, jakoby sa ku mne blížily — a pod jich odporným, ťažkým, hrozným po-

hľadom bolo mi nevoľno; po chvíľkach oči tie zaháraly zlovestným vniutorným ohňom; taký oheň pozoroval som u chrta, keď sa zahľadá na zajaca, a tak jako chrt, i ten lipel všetok svojim pohľadom na mňa a za mnou, keď som sa uhýbal, t. j. usiloval odvrátiť zraky na stranu.

Tak prešlo času ani neviem koľko, snáď minúta, snáď štvrt hodiny. On hľadeli na mňa; ja ustavične pocítoval som jakási nepohodlnosť, nevoľnosť a strach a myslel len na svojho náčelníka. Už nekolko ráz premáhal som sa povedať sebe samému: To sú hlúposti! jaká to komédia! chcel som sa usmiať, pokrčiť ramenami . . . Marne! Každé rozhodnutie hneď vo mne „stydlo;“ iného výrazu k tomu neznám. Zmocnilo sa ma nejaké ztrpnutie. Zrazu zpozoroval som, že ten pohol sa od dverí a stál asi na krok, na dva bližšie ku mne! I poskočil zrazu oboma nohama ešte bližšie ku mne . . . ešte . . . ešte; a hrozné jeho oči len len sa zabodaly do celej mojej tvári, a ruky ostávaly na zadku a široké prsia dýchali ustavične namáhavo. Tie skoky zdaly sa smiešnymi, ale iskry robily sa mi v očiach a čo som nijako pochopiť nemohol, zachvátila ma ospalosť. Mihalnice sa slepovaly . . . Podivná postava s belavými vlasami v modrej kajde zdvojnásobnila sa predo mnou, a zrazu úplne zmizla! . . . Ja som sa otriasol: on stál opäť medzi dvermi a mnou, ale už o mnoho bližšie . . . A zase zmizol — jakoby hmľa ho obklopila: opäť sa zjavil . . . zmizol opäť . . . zjavil sa . . . a ustavične bližšie, bližšie . . . jeho ťažké, skoro chraplavé dychanie dobíhalo až ku mne . . . Opäť nadvihla sa hmľa, a zrazu z hmly tej, počínajúc bielymi, hore vyhrnutými vlasmi začala sa zjavne vytvárať hlava starca Desséra. Ano! to sú jeho bradvíce, jeho čierne obočia, jeho nos — háčik. Hľa i zelený frak s medenými gombikami a pruhovaná vesta, všetko . . . . Ja som vykrikol, ja povstal . . . Starec zmizol a miesto neho uzrel som človeka v modrej kajde. On popošiel, potácajúc sa ku stene, oprel sa o ňu hlavou a oboma rukami, a odfrkujúc jako zadychčaná kôň, prehovoril chraplavým hlasom:

„Čaj!“

Mastridia, neviem z kade sa tu vzala, priskočila k nemu a prehovoriac: „Vasilko, Vasilko môj!“ začala mu starostlivo utierať pot, ktorý sa lial z jeho vlasov a tvári. Ja sa tu blížim k nej — ale ona dôrazne i prenikavým hlasom vykrikla:

„Vaše blahorodie! Milostivý otče, nemučte, ujdite, pre Krista!“

I poslúchol som ju.

„Dieťaťko moje, holúbok môj,“ obrátila sa znovu k svojmu synkovi a tíšila ho. „Hneď dostaneš čaj, hneď! I vy, pane môj,“ kričala za mnou, „vypite doma čašu čaju!“

Keď som prišiel domov, poslúchol som Mastridiu, i kázal som si naliať čaju; cítil som unavenosť — ano slabosť! —

„No, jakože pane?“ pytal sa ma Ardalion; boli ste tam, videli ste?

„On mne veru čosi ukázal . . . . čo som, priznávam sa, neočakával,“ odpovedal som.

„O, je to človek veľkej múdrosti!“ podotkol Ardalion, vynášajúc samovar! „naši kupci si ho — veľmi vážia!“

Odložiac sa na lôžko a premýšľajúc o tej udalosti, tušil som konečne, že som sa dovtipil jej výkladu. Človek tento vládol nepochybnou značnou magnetickou silou; i pôsobil, pravda spôsobom mne nepochopiteľným, na moje čuy tak jasne, tak určite vzbudil vo mne obraz starcov, ktorý mi tanul na mysli, že sa mi pozdejšie zdalo, že ho vidím pred očima . . . . Veda zná také, „metastasy“ predstavy pocitov. Dobré; ale sila, súc spôsobilá prevádzať také účinky, preca len zostávala čímsi podivuhodným a tajomným.

Hovor si, čo chceš,“ myslel som, „ja som videl na vlastnieo či svojho nebohého náčelníka.“

(Dokončenie nasleduje.)

Michal Gregorievič Čerňajev.

(Vyobrazenie na strane 181.)

Náčelní tento vojvodca víťazných vojsk srbských pochádza zo staroslavnej ruskej šľachtickej rodiny. Narodil sa r. 1828 v Rusku a obdržiac znamenité vojenské vychovanie, vstúpil v dvadsiatom roku veku svojho čo poldôstojník do Pavlovskej telesnej stráže. Jako taký navštevoval vojenskú akademiu a po odbavených akademických studiách slúžil čo poručík pri jazde, pozdejšie pri delostrelectve, neskôr preložený ku štvrtému pešiemu pluku. Od roku 1853 až do roku 1866 nevysiel viac z hluku válečného. Pri armáde dunajskej bol dôstojníkom v generalnom štábe, neskôr pri armáde, ktorá hájila Sebastopol; i súčasťnil sa tu 23. na Kaukaze v 24 väčších menších bitkách. Roku 1864 viedol čo plukovník ruské vojsko proti Chokancem v Asii; zvíťaziac nad nimi v niekoľko bitkách, vydobyl r. 1865 Taškend. Všade vyznačil sa zmužilostou a zručnosťou. A jako chytrý postupoval v hodnostach, tak i vo vyznamenaniach. Za svoje víťazstvá vyznamenaný bol mečom s brilliantami, krížom sv. Jura III. triedy. rádom Stanislavovým II. a I. triedy.

Vladimírovým IV. a II. triedy, sv. Anny III. triedy. Z Turkestanu odvolaný, vzdal sa vojanskej služby, ponevác sa na neho krivým okom pozeralo pre jeho všeslovanské smýšľanie. I redigoval časopis „Ruskij Mir,“ orgán to cáreviča nasledovníka trónu. Pred vypuknutím vojny srbsko-tureckej vstúpil do armády srbskej.

Čerňajev je neobyčajne vysokej postavy a pohľadu opravdive vojanského. K vojsku je veľmi vlúdny a priateľský, v boji neobyčajne udatný.

Srbská armáda vtrhla na štyroch stranách na turecké územie; na západe a síce na rieke Drine pod generalom Rankom Alimpičom, na juho-západe, t. j. na rieke Ibare, pod generalom Zachom, na juhu, t. j. na rieke Morave, pod generalom Čerňajevom a na východe, t. j. na rieke Timoku pod plukovníkom Lešianinom. Čerňajev vydobyl hneď v prvých dňoch značné víťazstvá nad sverepými Turkami na Babinej Glave a pri Bielej Palánky. Turci ustúpili pred nim so svojimi zdivočilými hordami Čerkosov a bašibozukov. I oča-

kával, že Bulhari, jako slúbili, povstanú, ale sluby jich nezplnili sa. Z Bulharska prichodili k nemu dobrovoľníci, ktorí mali celkom iné zámery, lež slúžiť svobode. Čerňajev prinútený bol zdržovať sa na hranicach, nemohúc sa odvážiť hlbšie do Bulharska, kde tým najbarbarskejším spôsobom divokí Čerkesi a bašibozukovia po tisícoch nerozhodných Bulharov, a síce starcov, ženy i malé deti vraždili. Medzitým vynasnažovali sa Turci početným vojskom prekročiť srbskú hranicu na Timoku. Ačkoľvek boli od Lešianina niekoľkokrát krvave odrazení, preca podarilo sa jim to konečne. Srbské armády na Drine a Ibare, ačkoľvek s najväčším hrdinstvom bo-

jujú proti presile nepriateľskej, preca nemohly previesť úlohu svoju, aby totiž vyčistili Bosnu od Turkov. I zmeniť musel Čerňajev plán svoj a odstúpiť s hlavnou svojou silou ku Timoku. Turci vnikli až ku Kňaževacu, ktorý zapálili, ale netrúfajú si uderiť na Čerňajeva, ktorý vo výtečnom postavení Turkov očakáva.

Skvelá minulosť slavného Čerňajeva nám ručí za to, že i tu dostojí úlohe svojej a skvelým víťazstvom nad sverepým Bisurmanom oslobodí s bohatierskymi orlami Čiernej Hory našich nešťastných bratov v Bosne, Hercegovine a Bulharsku z pod krvavého jarma osudného polmesiaca. Bože, otče národov, daj to čo najskôr!

Najstarší kostol v Smedereve.

(Vyobrazenie na strane 189.)

Smederevo (Semendria) prináleží k najstarším mestám v terajšom kniežatstve Srbskom. Leží ono na pravom brehu Dunaja neďaleko ústia rieky Moravy, vtekajúcej do Dunaja, juhovýchodne od Belehradu. Roku 1440 porazil tu Ján Huňad tureckého bašu Izáka; r. 1454 ovladol opevnené toto mesto Mahomed II., ktoré i r. 1459 zaujal; r. 1688 vydobyl ho Maximilian, bavorský knieža, no r. 1690 zaujali ho opäť Turci; r. 1789 dňa 13. októbra vydobyli ho nazpät Rakúšania. Od roku 1867 prináleží Smederevo i s pevnosťou Srbsku. Mesto má do 7000 obyvateľov.

Blízko pevnosti, ktorá r. 1432 Jurom Brankovičom vystavená bola, stojí na malom kopci veľmi starý kostolíček. Malá budova

táto prináleží bez odporu k najstarším pamiatkam v slohu bizantínskom, ktoré sa v Srbsku zachovali. Kostol je dosť neporušený, ačkoľvek jedon nápis na stene ukazuje, že vystavený bol roku 1010. Len sem tam pozorovať novoveké opravy, ktoré svedčia o špatnom vkuse tých, ktorí jich podujali. Početné malby, veľmi vzácne, poškodené sú od Turkov. Hlavy Svätých sú na nepoznanie, ano miestami i zločinnou rukou zohavené. Okolité ľud si rozpráva, že kostolík tento po mnoho storočí vo vrchu bol ukrytý a že len neskôr sa objavil.

Nedaleko neho je cintor, na ktorom odpočívajú slavný dejepisec srbský Davidovič.

Obrázky z Italie: „Dolce far niente.“

(Vyobrazenie na strane 200—201.)

Tretí náš obraz predstavuje scénu na pobreží prekrásnej Italie tú najobyčajnejšiu. Je to rodina rybárova, ktorá hovie si tu v sladkom odpočinku. Ital menuje to: „Dolce far niente.“ Dľa výrazu tvári všetkých osôb

možno snadno uhádnuť, že opravdivé je to sladké odpočívanie, zaháľanie, lenošenie, keď človek ani o pokrm, ani o príkrov a šatstvo veľmi mnoho starať sa nemusí!

Litertúra a umenie.

Poesie Dušana Savy Pepkina. Sväzok I. Turč. Sv. Martin. Tlačou kníhtlač. účasť spolku. 1876. Malá VIII.; strán 254. Cena 1 zl. r. č.

Žalmy z hôr. Báseň Jozefa Viktora Scheffela, poslovenčil Vajanský. V Skalici, tlačou Jozefa Škarniča. 1876. VIII.; str. 66; cena 50 kr.

Slovenský letopis pre históriu, topografiu, archeológiu a ethnografiu. Redaktor a vydavateľ: Franko V. Sasínek. Ročník I. sošit 2.: O strigách na Slovensku; Uhor a Maďar; Codex Cremniciensis; Budkovanská a Radimovská starožitnosť; Zvolenská župa; Cechovníe artikule hrnčiarov v Brezanech; Listiny Révayovské; Dejepisné zápisky; Všeľičo; Nekdajšie slovenské časopisy; Knižoznam.

Kvety Tatranské. Štvorylka (Quadrille). Z národných slovenských piesní složil Ignác Boldiš. Op. 13. Lith. dr. Ivan Zoch. Cena 60 kr. K dostaniu v Krupine u dra Zocha, v Turči. Sv. Martine v kníhtlačiarňi a v B. Bystrici u knihkupeca E. Kréméryho.

Česká Věsta. Obrázkový časopis k zábavě a poučení našeho lidu. Vychází drakrát za měsíc. Redaktor a vydavateľ Bohuslav Pichl. Praha (Zlatnická ulice č. 13. n.) 1876. Roč. I.: číslo 1., 2. a 3. Predplatná cena 5 zl. r. č.

Koleda. Čtení pro náš lid. Redaktor a vydavateľ Ig. Hoďan. V Olomouci (Kateřinská ulice č. 86.) 1876. Roč. I.: sešit 1., 2., 3., 4., 5., 6. a 7. Predpl. cena 4 zl. r. č.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Red. a vyd. Václav Vlček. Roč. VI. — Díl II. č. 8. Praha (Ostrovni ulice č. 6. n. 1508—II.) 1876. Predplatná cena 6 zl.

Písně Hercegovské. Přeložil Josef Holeček. V Praze. Nákladem kněhkupectví I. L. Kober. VIII.; str. 116; cena 60 kr.

Matěje Josefa Sychry život a spisy vybrané. Učitelům a vychovatelům podává Vojtěch Kryšpín. V Praze 1877. Nakladatel Fr. A. Urbánek, kněhkupec. Velká VIII.; str. 144; cena 1 zl. 30 kr.

Poetická čítanka. Sbírká básní původních i přeložených, již dle básnických druhů k tisku upravil Václav Petřů. V Praze. Nákladem kněhkupectví I. L. Kober. 1876. Sešit 13; cena 30 kr.

Stručný všeobecný slovník věcný. (Malý slovník naučný.) Redaktor Jakub Malý. Dílu III. sešit 8. V Praze. Nákladem kněhkupectví: I. L. Kober. 1876. Cena 36 kr.

Vodje i junaci iz ustanka u Bosni i Hercegovini. Utešený obraz tento vyšiel nákladem redakcie časopisu menovaného „Srbadija“ vo Viedni (Wien, VIII. Piaristen-Gasse, Nr. 49.) i obsahuje podobizne vodcov a junakov z povstania v Bosne a Hercegovine vzniklého; sú to: Luka Petkovič, Mičo Ljubibratič, Bogdan Zimonič, Milovan Boškovič, Peko Pavlovič, Lazar Sočica, Melentije Perović, Petor (Peeija) Petrovič a Stojan Kovačević. Cena veľkého a umelecky zhotoveného obrazu tohto obnáša len 1 zl. 20 kr.

Listareň redakcie a administrácie.

P. D. Š. v Čikágu. Dieky za milé riadky Vaše. Casopis prichodi. Clanok o vystave podáme s obrazami, ktoré sme posial, ačkoľvek dávno sľubené, nedostali. I číslo toto neskôr vychodi, že sa nám obrazy neskoro hotovia. Novo-Yorské „Listy“ čakáme; „Svornost“ prichodi riadne. Na zdar! — **P. A. P. v Z. B.** Stane sa! — **P. J. J. v V. Z.** R. N. dlhujie 8 zl. „Orla“ Ti pošlem. Zdravstvuj! — x+y. Dieky.

Netrat ducha. Kto zotrva neobrožene na svojej postati, dojde cieľa! — **P. M. D. v Bp.** Povešť vyjde vo Feuilletone; pôvodniu čakám. — **P. J. Skult.** v? Prečo sa neozvete? Kde je zakončenie novelly? — **P. Kycerský.** Báseňka Vaša „bez mena“ svedčí, že máte vlohy; uverejniť ju avšak nemožno: nenie ona, jako Nemec hovori, „von einem Gusz.“ Zaopatrite si „Poet. Čitanku“ od V. Petřů. Na zdar!

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Detve (Zólyom megye):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Študujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia „Orla“, za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV., V. a VI. „Orla“ možno dostať po 2 zl. r. č. — „Orol“ vychádza vo 12 sošitoch, 3¹/₂—4 hárkov silných, dňa posledního každého mesiaca na veľkej štvorke.

Majiteľ a vydavateľ **Andrej Truchlý-Sytniansky.** — Kníhtlač. účasť spolku v T. Sv. Martine.